Poštarina plaćena u gotovu.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXIV. - BROJ 6.

LUČ

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

GOD. XXIV. ZAGREB, FEBRUAR 1929. BROJ 6.

ZNAČENJE PAPINSKOG JUBILEJA

U nedjelju 17. veljače pročitana je u svim hrvatskim crkvama poslanica naših biskupa hrvatskome narodu o svećeničkom jubileju Pape Pija XI., kao na nedjelju iza godišnjice Papine krunidbe 12. veljače. Biskupi pozivlju sve hrvatske katolike da u proslavi sudjeluju i da se priključe hodočašću koje će Papi odnijeti Petrov novčić i izručiti poklon hrvatskog naroda. Poslanica nadalje upoznaje Hrvate sa proglašenjem sv. godine i s duhovnim dobrima, koje će u ovoj godini Crkva dijeliti vjernima.

U posljednjim decenijima opetovano su se slavili takovi papinski jubileji za vlada Papa Pije IX., Leona XIII. i Pija X., pa je baš utjecaj takovih jubileja sve više jačao vezu Petrove stolice s katoličkim pukom, jer je sve više dozivao u pamet svim katolicima veliko značenje pontifikalnog autoriteta u životu Crkve i jer je tu vezu činio sve življom i bližom katoličkom puku. Tek XIX. vijek je Crkvi omogućio da posve nesmetano ostvari svoj organizacijski oblik i da dade svim svojim institucijama pravo značenje i mjesto, jer je prije toga apsolutistički režim u gotovo svim državama kontinenta priječio, što se više dalo, da ljubav i privrženost katolika njihovim crkvenim poglavarima prede granice državne. Moderne slobodoumne institucije, koliko i jesu omogućile mnogo zla, imale su tu dobru stranu, da su Crkvu oslobodile sviju onih veriga i spona, koje su joj nametali stariji crkveno-politički sistemi sa svojim placetima, exequaturima i kako se nisu sve zvale pravno-policajne blagodati prosvijetljenog apsolutizma.

XIX. i XX. vijek su omogućili sv. Stolici preko svojih političkih promjena da bude u neposrednom i neprestanom dodiru sa svim crkvama svijeta i da tako sve crkve dobiju poticaja i jakosti od središta Crkve, a da i središte Crkve prima od njih životne snage. Tek tom promjenom nam je moguće shvatiti kako je mogao u najnovije doba nastati tako eklatantan porast značenja Crkve u socijalnom i javnom životu, tako da izgleda kao da je Crkva prije bila staračka i iznemogla a da se sada preporodila do mladenačke snage. Tu se najbolje vidi koliko su u nekadanjem uskom savezu Crkve i države, države više primale no što su Crkvi davale i kako je današnje crkveno-političko stanje doduše abnormalno i štetno, ali u prvom redu za državu i socijalni život uopće. Danas Crkva više ne može odnosno ne smije da vrši neke od svojih zadaća, rekli bismo kontrolnih, u društvu, ali najveća šteta od toga nije za nju.

Iza rata posve nove prilike tražile su i najveće napore sa strane sv. Stolice da na blizom i dalekom Istoku kao i novim državama srednje Evrope stvori modus vivendi za Crkvu u novim prilikama. Tu tešku zadaću je Papa Pio XI. riješio pravom državničkom mudrošću u pogledu svih tih krajeva. Papino je naime nastojanje bilo svagdje i u svakom pogledu upereno poglavito

na to da Crkvu učini što bližom svim njenim vjernicima i da ju oslobodi svih prividnih političkih primjesa i suvereništava kako u Evropi tako i u Aziji i Africi. Jednaka je zamisao Pape Pija XI. da stvori zbliženje Crkve i njene nauke sa svim narodima namijenjena na čitavom svijetu hijerarhično organizovanoj Patoličkoj Akciji, koja bi obuhvatila sve katolike i koja bi ih podredila i u njihovom kulturnom djelovanju izravnoj crkvenoj vlasti. Ta gigantska koncepcija je danas već provedena u velikom broju zemalja, gdje prije nje i nije bilo katoličkog gibanja. Tako su neke države romanske Amerike tek u posljednjim godinama stvorile organizacije Katoličke Akcije potaknute na to pozivom Pija XI. Po tom novom organizacijskom obliku stvara se na čitavom svijetu disciplinirana vojska katolika, koja će Crkvi vratiti oduzeto joj mjesto.

Mi kao Slaveni moramo osobito da sudjelujemo u jubileju Pije XI., jer je baš slavno vladajući Papa svojim nastojanjem oko crkvenog ujedinjenja nas uvelike zadužio. Ta baš Slaveni bi preko jedinstva Crkve opet došli do svojeg kulturnog jedinstva i tako medju kulturnim narodima igrali jednu znatniju ulogu no što su radi svoje kulturne heterogenosti dosada mogli. Nastavljajući tu tradicijom Leona XIII. i Benedikta XV. i sadanji Papa pokazuje kako znade i tu velikim potrebama i zlima da suprotstavi velike ideje i velika djela, dajući tako jasan dokaz kako sv. Stolica vodena Duhom Svetim vodi uvijek Crkvu putem, koji vodi ciljevima postavljenima joj od Božanskoga Spasitelja. Zato slaveći jubilej Pape Pija XI. slavimo i jubilej Pape Katoličke Akcije t. j. organizovanu borbu katolika s liberalizmom sviju nijansa i sv. Jedinstva i zahvaljujemo Bogu na Njegovoj Providnosti kojom je htio da Crkvi Svojoj dade u današnja sudbonosna vremena tako sveto i mudro vodstvo. Papin misnički jubilej, čijoj se proslavi diljem katoličkog svijeta pridužujemo, budi u nama svijest da su sve radosti i žalosti Apostolske Stolice radosti i žalosti čitave katoličke obitelji. No mi u tome i vidimo veliko značenje, da djeca imaju udjela u radostima zajedničkog Oca sviju vjernih.

M. MEŠTROVIĆ: DVIJE PJESME

BOG.

Osupnut mir. Šaka prsi
udara, skrušuje, kreće,
da plamte, umiru žarko
ko tanke voštane svijeće.

S neba je sašla Volja
tvrda ko tvrdac kamen.
Na riječi otajne, svete
rekla je svemožni Amen.

Riječ postade tijelo:
u svakom atomu kruha,
u svakoj kapljici vina
bit je Oca-Sina-Duha.

ZIMA.

Prerano došla je zima
bona, studena, svela.
Smrt je donijela opet
u šume, polja sela.

Snijeg je, ledeni snijeg
ovio zelene pome.
Uvitlao kucaje grke
u srcu živahnom mome.

Cvijeća u vrtu nema.
Tek granje golo se pruža.
Tepa, da nekad je bilo
ljiljana bijelih i ruža.

PROTESTANTI I JUŽNA AMERIKA

Protestantizam nije jedna određena vjerska organizacija, već je savez brojnih, često neprijateljskih crkava, koje se slažu tek u jednoj stvari, a ta je: neprijateljstvo spram katoličke Crkve. Dakako u svojoj su borbi s Crkvom tijekom vijekova upotrebljavali sasma različita sredstva, ali su se uvijek odlikovali svojom bezobzirnošću u njihovu izboru. XVI. i XVII. vijek, doba su njihove nasilne, vojničke ofenzive i obraćanja mačem. XIX. i XX. vijek doba su drugačije, ne manje nasilne propagande. To je propaganda novcem i svim onim sredstvima koje novac stavlja na raspoloženje. Specijalno poprište takovog djelovanja su danas Južna i Centralna Amerika, koje jedinstvenim imenom nazivlju Latinska Amerika. Tu su najteže rane zadate katolicizmu i tu je uloženo i najviše protestantskog novca.

Republike Latinske Amerike su kao bivše španjolske i portugalske kolonije čisto katoličke zemlje, čije stanovništvo nema nikakovih ni nacionalnih ni kulturnih sklonosti k protestantizmu. Osim toga i političke prilike romanskih zemalja, obično vladavine s jakim političkim autoritetom, priklanjali su sklonosti pučanstva katoličkoj Crkvi. Medutim su protestanti te slučajne osebujnosti tih naroda uzeli za jedine razloge njihova katolicizma, pa su nakon prekinuća sa njihovim evropskim maticama i nakon proglašenja slobode započeli polagano sa svojom penetracijom držeći, da je katolicizam izgubio sve svoje potpore. Framazunske lože kao naravne neprijateljice Crkve bile su im predstraže, jer već skoro nakon oslobođenja učestale su pod njihovim uplivom zaplijene crkvenog imetka i druge slične mjere u mnogim novim republikama i s tim u vezi rušenje tradicijonalnog socijalnog ugleda i položaja, kojeg je Crkva kroz vijekove u dotičnim zemljama zauzimala. Tek s vremenom počela je i kulturna penetracija Sjeverne Amerike, koja je kod toga upotrebljavala svoje protestantske crkvene organizacije već iz praktičkih razloga pošto su one u toj službi stajale najmanje novaca. Tako su sve različite komisije i misije, koje je Unija slala u posljednjim decenijama u Latinsku Ameriku bile proviđene ovećim brojem »kapelana« i drugih protestantskih misijonara, koji su imali da toj katoličkoj javnosti prikažu protestantskog vjerovjesnika u obliku »Kulturträgera«. Najkasnije su došle prave protestantske škole, koje su dakako podučavale na engleskom jeziku i čija je tobožnja svrha bila ta obuka, ali su »usput« vršile i protestantsku propagandu. Rezultati toga školstva bili, su, da su se u inteligenciji koja je izašla iz tih škola razvili čisti religijozni indiferentisti i prikladni kandidati za framazunske lože. Konačno su došle još i »socijalne« institucije, stvarno agencije za kupovanje duša u vidu potpora, odraslih i djece. Konfesijonalni rezultati svega toga bili su slabi, bar u većini zemalja, a specijalno tamo gdje politička vlast nije protežirala te »konverzije«, jer korupcijom se ne stvara vjerska svijest, nego se uništava. Dašto da je n. pr. u Guatemali bilo drugačije, jer je tamo predsjednik Republike tvrdio da ne će mirovati tako dugo dok ne će svakoj katoličkoj Crkvi nasuprot stajati protestantska. Slično je bilo po katkada i u drugim državama, gdje su bile antiklerikalne vlade. Ipak se u glavnom može reći, da direktni rezultati nisu bili povoljni za protestante, ali zato je šteta što ju je pretrpjela Crkva bila vanredno velika. Stvorilo se naime masu inteligenata-indiferentista. Razlozi tome relativnome uspjehu su dvojaki: jedan opći, potreba tuđeg školstva za Latinsku Ameriku,a drugi specijalni, potreba obuke u engleskom jeziku.

Latinska Amerika ne raspolaže ni danas još s dovoljnim brojem učiteljskih sila, kao što još danas nema dovoljnog broja svećenika. Zato je pravi Eldorado za izagnane redovnike evropskih država bila Amerika. Samo francuski redovnici podučavaju u svojim školama 300.000 učenika. Dakako da i drugi narodi imaju slične brojke, pa je stoga i katoličko školstvo Latinske Amerike jedno od prvih i najboljih, dobro razvijeno i provideno prvorazrednim silama iz svih katoličkih naroda. Same antiklerikalne vlade su prisiljene da ga toleriraju u koliko im je stalo do kulturnog napretka zemlje. Prema tome je i katoličkim vladama teško eliminirati i protestantski utjecaj a priori. Posebnu težinu zadobija to pitanje radi toga, jer sve jače trgovačke veze Unije s tim republikama daju sve veću vrijednost poznavanju engleskog jezika, kojeg opet najbolje podučavaju ti protestanti. Uz to sav enormi politički prestiž Sjedinjenih Država stoji iza njihovih kulturnih i vjerskih ustanova. Tu javne vlasti razmjerno malo mogu, jer se ta potreba za engleskim ne može zanijekati. Stoga se i pojavila življa reakcija s katoličke strane spontano najprije u javnosti u tim samim zemljama i u Uniji, a ne u službenim krugovima.

Nacijonalisti Latinske Amerike sa sve većom zabrinutošću gledaju na činjenicu da Unija zadobija sve veći ekonomski uticaj na čitav američki kontinent i da sve više suzuje političku slobodu američkih republika, od kojih sve više njih pada pod otvoreni ili prikriveni protektorat Unije. Zato ti krugovi nastoje da suzbijaju anglosaksonski utjecaj uopće, a protestantski napose. — Raspoloženje u tom smislu je tako jako u pučanstvu, da se jednom misijonaru-metodistu jednom desilo, da je došao u jedno mjesto u Braziliji i tu htio da održi predavanje i prespava, ali nije mogao naći ni sale ni sobe ni slušalaca. Taj bojkot je izbio posve spontano iz narodnog raspoloženja. Takvi slučajevi nisu rijetki, ali žalibože baš najviši krugovi su još dosta skloni tim engleskim školama, pa je tako ta pogibao dosta općenita, tim više, što kako rekosmo, službene krugove drži u šahu (ukoliko i nisu skloni toj propagandi) politička premoć Yankee-a.

Druga reakcija je ona u Uniji. Sami katolici Unije su vrlo nezadovoljni s činjenicom, da još i sada vlada uvijek u takvim ekspedicijama upotrebljava protestante i to najrade metodiste, koji onda iz državnih pothvata crpu konfesijonalnu korist. Jednako tako i politički upliv Unije (u protektoratima kao Kubi, Filipinima i t. d.) u glavnom koristi konfesijonalno različitim katoličkim sektama, a opet osobito metodistima. Katolici su uvidjeli da je njihova dužnost da protiv svojih protestantskih zemljaka spašavaju ugrožene pozicije katolicizma Latinske Amerike, ali tako, da se i oni stave u službu kulturnog prodora Unije. U tom su smislu sa strane predstavnika američkog Catholic National Welfare Council poduzeti koraci kod vlade još godine 1925., pa je tako i kardinal Hayes postao vojni vikar američke mornarice, a on je preuzeo i brigu oko vanjskog rayonnementa katolika Unije. Tako je i tu stvorena protuakcija, koja će se s godinama razviti i s uspjehom moći suzbijati protestante. Dapače sa stanovišta kulturne penetracije Unije u Latinskoj Americi postoji mogućnost da katolici daleko bolje uspiju no protestanti, jer je njihov kulturni afinitet spram tih naroda ipak veći i jer oni ne će nailaziti na konfesijonalne zapreke.

Pitanje je, razumije se, ukoliko će sjeverno američki katolici moći da dadu potrebiti personal za tu akciju, kada se uoči enormne potrebe njihove vlastite pastve i njihovih misija. Američki metodisti imadu pred njima prednost da raspolažu većim novčanim sredstvima (najbogatiji Amerikanci su metodisti)

da imadu domaću javnost sebi naklonu. Oni za misijoniziranje Južne Amerike votiraju godišnje 4 milijuna dolara (200 milijona dinara), a za ono katoličke Evrope 2 milijuna! Kako se vidi to su enormne svote iz kojih se dade izdržavati i masa lajičkih sila. Katolici pak redovno moraju da rade samo preko redovničkih sila, što je istina jeftinije, ali i teže, jer je teško postići potrebni broj redovnika. Zato nije vjerojatno da će ta reakcija sama za se biti dovoljna da paralizuje utjecaj i rad protestanata.

Kako smo već gore spomenuli bolje nam daje nade reakcija pučanstva, koja je svakako najzdraviji način da se tome zlu doskoči. No i ta reakcija po sebi ne će imati nikakva rezultata, ako ne će stvoriti preduvjete za razvitak jednog brojnog domaćeg svećenstva i ako ne će stvoriti jake kulturne svijesti katoličke. Pitanje domaćeg svećenstva je u Latinskoj Americi goruće već godinama. Danas, pošto su se prilike, osobito zaslugom sv. Stolice, znatno popravile ima n. pr. u Braziliji tek 5500 svećenika na 36 milijona vjernika. A Brazilija je danas ona južnoamerička zemlja koja je u kulturnom pogledu pod utjecajem Portugala i Francuske najkatoličkija! Ako bi se to pitanje riješilo bilo bi riješeno i pitanje protestantske pogibelji u tim državama. Kulturna katolička svijest je danas već skoro potpuno razvijena i u vladajućim krugovima te inteligenciji većine tih republika pod utjecajem inače za katolicizam tako opasnoga modernog nacijonalizma, pa se tako može zabilježiti kurijozni fakat, da u Braziliji kraj zakonske rastave Crkve od države i lajičke neutralne škole ministar vanjskih, drži službene govore u čast brazilskog kardinala i da je doček crkvenih dostojanstvenika uvijek državna parada! Razumije se, da je u tom duhu držana i njihova lajička škola. Sličan je položaj iza rastave Crkve od države u Čile-u, a još daleko bolji u svim ostalim državama s izuzetkom Meksika i Equadora. Narodi Latinske Amerike su naime shvatili da u katolicizmu imadu najjači oslon i za svoj svjetovni kulturni i nacijonalni razvitak, pa odatle i takovo držanje vladajućih krugova i inteligencije u tim državama. Prema tome se može i za budućnost reći, da je osigurana, ako razvitak bude normalan t. j. ako će katolici Latinske Amerike sabrati, sile za samoobranu i ako katolici u Sjevernoj Americi budu dati tom nastojanju svoje braće potrebnu potporu protiv svojih protestantskih zemljaka. *E. P.*

SNIJEG

Praminja tiho, tihano —
nečujno.
Plete ledenoj zemlji:
maramu pamučnu, tananu.
Ko noć
nevinašcu sanak svileni.

Kao osmjeh anđela bijelog
lepršaju pahuljice sniježne,
da skidaju,
i vidaju
bolove,
što ih je zemlja primila,
dok je tjerala gromove,
u želji za Suncem,
vedrinom
i čistinom
prostranog neba.

Praminja mekano tako
ko i sanje, što dolaze
mekanoj dušici jednoj:
o sreći bijelj:
i radosti,
što se u srcu bude,
kada se rađa novi,
sunčani dan.

Pripalski.

NIKOLA ŠOP: DVIJE PJESME

I.

SMRT OD MIRISA.

Osjećam na licu neku ruku blagu,
što noću suši suze siromaha.
O kako bih sad zaspô na nečijem pragu!
Tako sam težak, slomljen i bez daha.

Mjesec, pun pustoši, sja mi iza leđa.
Beskrajna moja sjena već pala je na selo.
Do kraja njenog stići ću zatvorenih vjeđa,
u mrak kad zora otkrije mi čelo.

Iz dola sve bliže zrelo zrnje vonja.
Kô utonulo kube plast mi se čini.
Za ogradom čujem nestrpljiv topot konja.
Ko ploča bijeli se gumno na mjesečini.

Već opaja me snažni miris iz hambara.
Klonuću opijen kraj raspukle klijeti.
Nasmijane slike pogled mi stvara.
Udahnuti, udahnuti pa umrijeti.

II.

SAMOĆA.

Zbacio sam pokrov i otkrio nebu
golotinju čistu tijela svog.
Pod strijelicama zvijezda moje grudi zebu.
Ležim sam na vrhu plasta visokog.

Umorna glava na ruci mi naslonjena.
Srp kraj mene sja kô mjesec mladi.
Ko tamni most je preko dola pala moja sjena.
Pod njom selo utonu i brujnj vinogradi.

Nad tamom se bijelim — pod nebo uzdignut.
Ko paljenica žrtva smiren sam u duši.
Na me se spušta sjena šume ko beskrajan skut.
I lomača magle već poda mnom se puši.

A. M.

UVOD U HRVATSKU KNJIŽEVNOST XX. VIJEKA

KNJIŽEVNA ANALIZA MODERNE

I. Sadržajno možemo prema tome u Modernoj razlikovati dva osnovna pravca, koji se osnivaju na dvije osnovne rezultante Nietzscheove filozofije.

1. Dionizijska opojnost čovjeka-genija, stvaraoca-nadčovjeka, koji samosvjestan poradi svoje snage jakog individua, prezire ono, što je slabo i neznatno i bezobzirno srće za svojim velikim ciljevima (ti veliki ciljevi mogu biti i obmana, fata morgana, iluzija, kao što faktično i jesu, jer moderni čovjek nema u istinu pravog idealističkog, optimističkog vjerovanja u svoje ideale, sve je to čas uzavrele krvi, naročitog ugođaja, ili bolnoga ali ponosnog prkosa: kad već sve ima propasti u ništa, neka bar propadne slavno). Najkarakterističniji su predstavnici ovoga pravca V. Nazor, V. Vidrić, M. Begović i dr. Nazor svoj golemi osjećaj prirode prožima panteističkom mišlju, po kojoj se čovjek osjeća jedno s prirodom, i radi toga je golem, silan, moćan kao i priroda, kada je u naponu svoje snage, u opojnosti sunca i ljetne raskoši (Ditirambi). Osjećaj ponosa i prkosa karakterističan je u pjesmama kao: Konjik, Ululu, pa i »Hrvatski Kraljevi«. Vidrić je pjesnik ugođaja starog Rima i Novog Istoka, poganskog hedonizma (užitka u sjetilnim radostima života), koji prelazi i u skeptički cinizam (u zloglasnoj pjesmi sv. Alojziju). koji uopće ne vjeruje u mogućnost odricanja, duhovnosti, nadsjetilnosti. Begović pored ove dvojice daje modernoj erotici notu seksualne raspojasanosti i utječe se zato kostimu raskošne i razbludne renesanse (knjiga Boccadoro). Manje je uspio u tom pogledu roman (koji je uopće u ovo doba slabo zastupan). Kosorov već zaboravljeni »Cupalo« i, intenzivniji, realističniji u crtanju »Đuka Begović« Ivana Kozarca, ali ni taj u artizmu, u majstorskom prepletanju psiholoških i fizioloških patoloških momenata ne dosiže visokih kvaliteta Borisava Stankovića (Nečista krv) kod Srba.

2. Osjećaj otmjene povučenosti, pesimistične resignacije kao posljedice aristokratskog individualizma i kao naličje prevelikoj nasrtljivosti i samopouzdanju onoga prvog osjećaja, dionizijskog veselja. Disharmonija između životne zbilje i preufinjenosti istančanih živaca, bilo intelektualnom kulturom (u Nehajevljevu »Bijegu«), bilo atavizmom, naslijeđenom finoćom podrijetla (u Domnjanićevim pjesmama) u vezi sa sjetnim i sumornim ugođajima prirode. U Domjanićevoj lirici ova je sumorna resignacija plod nesretne odnosno neispunjene ljubavi, praznine praktičnog života, literarnih utjecaja (Natson) i potpune neinteresiranosti na pitanjima višega, religioznog reda (ovamo ne idu kasnije, naročito kajkavske pjesme Domjanićeve, nego samo njegova poezija iz toga razdoblja). Ni Domjanić ni Nehajev nisu prema vjeri neprijateljski raspoloženi — oni su samo skeptici, koji ne vjeruju u njezinu moć, što dakako u stvari konačno znači isto. M. Nehajev u »Bijegu«, kako karakteristični naslov kaže, crta potpuni slom životnih aspiracija modernog intelektualca sa realnom zbiljom, njegov bijeg iz ljudskog društva među pijance i neubrojive propalice ili čak iz samog života (samoubistvo). I. Vojnović u »Dubrovačkoj trilogiji« crta dekadentnu nemoć plemstva, koje je još uvijek superiorno svojom istinskom otmjenošću, ali nema više krvi i životne srži, kao što je ima demokracija, koja dolazi.

II. Formalno zbija se velika promjena u konstelaciji književnih vrsta: dosljedno modernom isticanju pojedinca, individua i dosljedno skepticizmu, koji se razočarao u rezultatima »pozitivnih« nauka, najjača je i najobilatija

lirika, koja zauzima prvo mjesto, dok su i u romanu i u drami najjači lirski elementi, i čitava djela nose eminentno lirski karakter (u Bijegu subjektivni oblik autobiografijskih zapisaka, u Vojnovićevim dramama široko crtanje ugođaja, koje gotovo guta radnju). Romanu je prema realizmu opsegom sasvim spao, jer u njemu samo pojedinac rješava pitanje svoje sudbine i tim se brzo iscrpe, dok nema općih socijalnih problema i ozbiljnih pokušaja, da se riješe. Cio svijet zanima pisca samo u toliko, u koliko se odražava u njegovoj duši i u njegovoj ličnoj sudbini. Zato je psihologija u romanu Moderne neobično produbena, suptilizovana i svojom prirodnom vjernošću nadmašuje sve, što je dotada dao realizam, izuzevši nekoje momente kod Leskovara (koji zato i čini prelaz Modernoj); i kod Dalskog se u tom pogledu osjeća književna iskonstruisanost, šablona tipova bez potrebitog istančanijeg nijansiranja. Drama se naročito pojavom I. Vojnovića (pored njega Srdan Tucić, M. Begović i dr.) podigla na neobičnu visinu; s Modernom smo upravo i dobili vlastitu dramu u evropskom smislu. Drama je Moderne impresionistička: kod modernog se čovjeka ne može govoriti o karakteru u smislu klasične drame: njegova načela nisu prožeta višim, natprirodnim pogledima i zato uopće nisu načela u filozofijskom smislu i on ne vjeruje ni u kakve više sile, koje ravnaju životom (odmazda za dobro i zlo), pa radi toga i ne čini ni dobro ni zlo, nego ono, na što ga sile prirodne sile, koje su jače od njega: nagon i atavizam (tjelesna taština), osjetljivost živaca (podlijeganje ugođaju) i sklonosti krvi odlučuju njegovom sudbinom. Moderni čovjek nema volje, jer se uopće ne odupire ničemu; u svojoj preosjetljivosti on se samo povlači ili podliježe ugođaju (poradi časomične iluzije Vitale Malipiero u Gospođi sa suncokretom pada u zamku rafinovanoj zločinki, koja mu podmeće ubistvo svoga muža), on je plijen svoje okoline. Premda lirika zauzima najveće mjesto, njezin je opseg stvarno stegnut tim, što je iščeznula patetična lirika, naročito refleksivna (t. zv. »tirade«), jer nema više visokih ideja — lirika je postala intimna. Prednosti, koje su u tehničkom pogledu iz toga niknula, promotrit ćemo naročito.

Dr. Lj. Maraković.

PESMA BESKUĆNIKA O NOVOJ GODINI

Još jedna godina prođe
sa osmjehom, glupostima
vinom i suzama,
ispratismo je
i s njom svaki svoje
ispratismo dane mladosti
radosti
veselja.

Sa grudima punim budućnosti
očekivasmo ponoć,
koja sa odjećom od snijega
vjetrova i kiše,
vukući prnje svoje
unese u naša srca
početak nove ere
nove melanholije.

Očekivasmo, da nam otkrije novu
mladost,
A ona nam dade
novih gluposti, radosti
osmjeha, veselja
i tome doda
još jedan pehar
suza.

Jovan A. Marković.

U HIPNOZI

IV.

Osvanulo je jutro. Nebo vedro — na rubovima presvučeno ljubičastim velom. Zrak je svjež. Upravo hladi lice. S livada se diže pomalo magla. Zemlja se isparuje. Kapi se rose suše, gube i plinu u vazduh. Sa slamnatih se krovova javlja po koji vrabac sa svojim nestašnim: živ — živ. S malenim kljunom redi perje i priprema se na jutarnji let. Po selu se razliježe mukanje stoke i promukli glas pastirskog, limenog roga. Odzvanja izmedju kuća prasak biča i čudno roktanje svinja. U tolikom se previranju glasova čuje nestašan, metalni smijeh mladih djevojaka i hropteći glas sušičavog starkelje. Golica škripa dvorišnih vratiju. Ljudi izlaze. Na ramenima su im kose, vile, grablje i po koji barilac domaćeg vina. I strina se Jela ustala. Nešto se osjećala slabom. Mišići su popustili, a kosti staračke. Jedva se izvukla iz postelje. Ali ipak... ipak je ustala da prigleda oko kuće. Nehajno je prebacila preko sebe rublje i opleće. Par je puta prošla niskom, čadjavom sobom, a onda odkračunala vrata i izašla na dvor. Oprala je malo oči na kopanji i stala buljiti časkom u kapljice osušene krvi, što su se kao dražilo nanizale po komadićima kamenja. Javljale se redom asocijacije prošlih dana. Krv-krv njenog unuka opet je uzburka. Slabašna se prsa počela nadizati. Sve jače i burnije. Lice je mijenjalo boju: žutu-zelenu-crvenu. I kletva joj je prešla preko staračkih usana i slabo joj je oko zasuzilo. Iz kuće Jeline nevjeste dizao se dim. Titrao i motao se u kolutima. Preko njenog je dvorišta protrčalo ždrijebe. Gojno i obijesno. Bacilo se u vis stražnjim nogama, a komadić je suhe zemlje odletio prema Jeli.

— Da te Bog vmori! — izlane Jela. — Kaj sem i tebi morti kriva?

— Falen Bog, strina! Kaj se lutite? Ozva se Lakomac sa svoga dvorišta. Izvadio je lulu iz usta. Jednu je ruku turio u džep od hlača i prišao k niskom, hrastovom plotu.

— Uvek falen, dragi sused! Jela se malo razvedri. U Lakomčevoj se blizini osjećala slobodnijom i jačom. Bojala se nije nikoga. Ta on, on Lakomac, bi je obranio. U to je ona čvrsto vjerovala. Takovom vjerom, koju nije moglo ništa uzdrmati i pokolebati. Instinktivno je prišla bliže k Lakomcu.

— Kak se ne bi, dragi sused, lutila, gda već i ono prokleto ždrebe neda meni starici mir?! — Zatim nastavi nekako bolnim glasom, u kom je bila sadržana sva tuga čovjeka, koji je uvjeren, da ga svi progone i kane uništiti.

— I nega je neko nabrkal... hteli bi mene si meknuti. Si bi me hteli si... Kaj na to velite, sused?

— Vrag bi si ga znal, i Lakomac se počesao iza ušiju. — Vrag bi si ga znal... em znate, strina, more biti...

— El more biti? Jela se prepala te mogućnosti i vidno poblijedjela.

— Zakaj ne bi moglo biti? Ti su ludi se kadri...

— Nedaj im Bog nigdar sreće! i Jela je bila spremna da saspe trostruko prokletstvo na sve izuzev unuka i Lakomca. U prvom redu na nevjestu, koja je najbliža.

— Kaj čete, kaj čete? promrmljao je Lakomac. Ne imajući ništa drugo da kaže, čupkao je nervozno mahovinu na plotu i sipao si po velikoj cipeli. Promatrao je mrvice, kako se odbijaju od suhe kože i padaju po zemlji. Na lulu kao da je zaboravio. U to je vrijeme Jela pošla, da otvori staju i peradnjake. Bacila je pregršt kukuruze na tlo. Stavila u jasle naručaj sijena. Pogladila je svoju lisu i šarovu. Od milja ih je gotovo poljubila.

Lakomac se medjutim zamislio u nešto duboka i važna. Tako se bar činilo po njegovom ozbiljnom držanju. Iz misli ga trgne upravo zdvojni krik Jelin:

— Strela ih Boža! Joj moje guske!

Lakomac se uspravi. Tračak mu je zadovoljstva sinuo preko tamnožutog lica. Sam je sebe počeo hrabriti i uvjeravati, da je početak dobro uspio. Samo valja tako i nastaviti. Ej, nastaviti i zadaća njegovog života bit će svršena. Živjet će onako lagano, ići će od svatova u svatove i svirati, svirati...

— Sused, ajte sim! Ajte sim! vikala je Jela. Suze poput graška tekle su joj iz očiju i klizile niz lica. Lakomac je preskočio nizak plot. Turio lulu u džep i »silno iznenadjen« pojurio k Jeli.

— Kaj je za Boga?!

Jela ga prihvati za ruku i povuče do gusinjaka.

— Eto, sused, glečte! Strela iz Boža... Žarka strela, sused!

Lakomac malo proturi glavu kroz vratašca:

— Čudo, strina! Pravo, živo čudo. Zatim je časkom šutio, kao da nešto razmišlja i nečesa se sjeća.

— E, strina — strina, tu mora bit nekaj drugo... Ne bi, bogme, drugač sê od sebe... Ne bi, bogme... Jeli je zastao dah. Tijelo joj se počelo tresti. Privukla se k Lakomcu. K njemu, koji znade sve i može sve. Lakomac je pak znao za uvjerenje Jelino. To je uvjerenje trebalo povećati. Trebalo ga učvrstiti tako, da bude neuništivo. On se je na to odlučio bez premišljavanja. Glas mu je opet poprimio dubok i odlučan ton. Oči su mu se zakrijesile, a zjenica raširile:

— Strina! Bum ja mam znal, kaj to je. Bum ja znal, el ima morti tu coprije... Jela nije ništa odgovorila. Uplašena i ojadjena nije smogla riječi. Oči su joj se raširile. Promatrala je Lakomca pozorno. Promatrala mu je svaki kret ruke, svaki trzaj mišića. Lakomac je skinuo svoj crni, izlizani šešir. Premetnuo ga tri puta iz ruke u ruku. Pljunuo preko njega. Položio ga na zemlju i prekoračio ga. Isčupao par trava, stavio ih unakrst preko šešira. Podigao ga i uhvati Jelu za ruku:

— Strina, bute primili šešir skup z menom. Ak je gde zacoprano, trava bu opala.

Jela je prihvatila šešir bez ijedne riječi. Nije se bunila. Nije se ni mogla. Lakomčeva ju je volja obuzela. Nevidljivi je fluid strujao s Lakomca na Jelu. Ona je to osjećala, ali se nije mogla obraniti. Nije. Njena je volja slaba. Izmoždena kao i njeno iznemoglo tijelo. Možđani tupi, nesposobni za svaku nagliju misao i bunt. Pa ono, što je radila, bila je misao Lakomčeva. Bila je njegova želja i — njegova zapovijed. Lakomac je to znao. Pošao je oko zdenca. Jela za njim. Obilazili su oko štaglja, staje. Prošli mimo peradnjaka, pa uz plot Jeline nevjeste. Uz jamu prema kući. Lakomac je cijelim putem nešto mrmljao. Motao je prstima slobodne ruke, samo da dade cijeloj stvari neku tajanstvenost. Jela je buljila u travke, očekujući napeto čas, kada će se srušiti i dati toliko željkovani znak. Lakomac je naprotiv točno znao mjesto, gdje će trava pasti. Odnosno bolje: gdje mu valja posrnuti. U sebi se radovao unaprijed čudjenju strine Jele i zahvalnosti za »iskazanu uslugu«. Svaki je stupao sa svojim mislima. Najednom Lakomcu zapne noga. On posrne i travke se okliznu na zemlju. Jela se ustoboči. Pred očima se joj zamuti i zavrti. Upravo pred njenim pragom. Pred njenim pragom je ono, što ju je imalo upropastiti, a ona to nije znala. Nikada ne bi prekoračila preko njega, koji je sakrivao kugu, koja je nevidljiva, a moćna. Koja uništava sve, koja ubija onoga, koji

je ne pozna. Njoj se ukazala Mora, što siše krv u noći. Ispružila je koštunjave ruke prema Jeli. A namjera joj bila zla, bila je strahovita. Šupljine bez očiju tako su bile strašne. Dolazila je bliže. Jela se uhvatila rukom za srce. Nešto ju je zabolilo. Htjela je zavrisnuti, no riječ joj zape i ona se sruši Lakomcu u naručaj.

Vladimir Dolar.

(Nastavit će se.)

PJESME O DALEKIM KORACIMA

I. U DUBROVAČKIM ULICAMA.

U polusnu sivom bolesnih noći
čujem gdje na dnu ulice moje
lupaju
teško stupaju
nečije... daleke... stope...

A kada zaspim teški taj ritam
na dnu mi vruće ostaje mašte
i svake te noći bolesne crne
svaki mi živac i žilica trne...

I čekam, sa strahom napeto čekam
svake tad noći
ti koraci teški
te daleke stope
kad će jednom već doći...

jer osjećam: one dolaze bliže
kraj moga će prozora proći...

II. U SNIJEGU.

Ravan se protegla pusta
ravan bez brijega
sva bijela
od bijeloga snijega...

Osjećam:
da danas volim,
tu hladnu bijelinu
tu maglu
taj bijeli prostor
o, beskrajno bijel...

Ej bijela maglo,
što s neznana dolaziš brijega
gdje su te hladne satkale noći
o maglo bijela
zašto mi pogled mutiš
i nemoćnima praviš
moje crne oči...

Ej ravnico pusta
što ledna te pritisnu šutnja
čije su te dvije
čiste stope
što su taknule mekani snijeg
pa se monotono nižu
i gube
u daljinu?...

III. PRVA MOLITVA.

Uvijek Ti čujem
korak
uvijek Ti ga čujem...

Čiji je to korak?
Je li to Tvoj
korak?

Mene je strah
osjećajući uvijek iza sebe
korak,
duša me zazebe
i ja se tad stidim sebe...
Tvoj je korak čvrst
a moj je korak plah...

Pa premda je pusta
mladost moja
pa premda su griješna i ova usta
koja izriču ovu jadnu
rastrešenu molitvu
Tebi

ipak Ti nećeš dopustiti,
znam, nećeš dopustiti,
da se izgubim

jer te ljubim
i nikad dubina moje duše
nije prestala bar mrvicu
mrvicu malu da voli...
jer kad bih Te u časovima
najvećeg pada uvrijedio
uvijek sam osjećao boli..

O je li?
Ti nećeš dopustiti da se izgubim,
i zato blagoslovljen bio korak Tvoj!

Jer Ti sve znaš
Ti znaš, da te ljubim...

IV. VATRI IZ DALJINE.

O sad su mi oči
dva ponora crna,
o sad mi izgaraju
od dalekog ognja
usne, jezik suh
...ja ćutim da volim
ja ćutim da bivam
dobar kao kruh...

Što imam u srcu
Što imam u grudi?
— Tek množinu rana
Što no mi ih zada
radost kao spomen
da ih žalim kada
žalost mi zadade
bezbroj novih rana.

To je sve što imam
u srcu, u grudi...

A Ti imaš plamen
neizmjerni žarki
što ga iz daljine
ja večeras ćutim,
i od osjećaja
gle ja plamtim žarom,
zar ga bliže ne ćeš
da doneseš meni?...

O ima li blizu
koja sveta duša,
koju Hristos ljubi,
pa da usput meni
iskru tek donese,
kada nisam vrijedan
da se za me sama
Hrist uputi amo!...

Evo moja duša
od djetinjstva svoga
korake Ti sluša...
Zaklinjem te krvi
dođi, dođi bliže
donesi mi iskru,
očisti me vatrom,
Vatro iz daljine,
jer ću tekar tada
dobar posve biti
dobar kao kruh.

Ivo J. Lendić.

TIHO VEČE

Tiho veče svoje dvore gradi
Od zlaćano-srebrnastih niti,
Te ih tiho po srcima sadi
Uz pjesmicu, što je slavuj kiti
Sa česmine svome dragom drugu,
Koj mu pjesmu sam sluša u lugu.

Tiho veče svoje carstvo krasi
Svjetlom blagim, što s nebesa sije,
A s visa se jedna zvijezda gasi
I u noći zlatno lice krije;
Dok borova grana mirno sniva
Ko da tajnu u svom srcu skriva.

Tiho veče blaži smene dvore
Ljuljuškanjem tek živoga vala,
Što će usnut do jutarnje zore
U naručju objeljenog žala,
Da dočeka izlaz ljetnog sunca,
Što će zlato prosut sa vrhunca.

Pripalski.

SOCIJALNA POLITIKA

I. ŠTO JE SOCIJALNA POLITIKA?

U ljudskom društvu nije nikada bilo potpune jednakosti. Pojedine skupine nastoje, da si pribave što veće obilje gospodarskih dobara, na štetu drugih, i da zauzmu što veći dio vlasti u društvu. Tako neke skupine uspijevaju borbom, uslijed svoje prirodne sposobnosti i društvenog uređaja, da dobiju u svoje ruke sredstva proizvodnje, kapital, i društvenu vlast. Otkada postoji organizovana društvena zajednica, bilo je društvenih slojeva, koji su se nalazili u podredenu položaju i koji su radili za tuđe obilje, a sami se nalazili u krajnjem siromaštvu. U starom su vijeku formirali ovu skupinu podredenih i iskorišćivanih robovi, u srednjem vijeku kmetovi, djelomično i djetići, a u novom vijeku radnici.

Dok je nejednakost izmedu gospodara i roba ili kmeta bila na prvi mah očito vidljiva, jer je bila i zakonom ustanovljena, dotle je mnogo manje vidljiva za radnika, jer se zakonom u svim državama — iza francuske revolucije od 1789. god. — garantira jednakost svih građana. Liberalna gospodarska nauka naglašava načelo slobode razvoja svih građana, a za radnike naročito s l o b o d e r a d a, s l o b o d e u g o v o r a i s l o b o d e k o n k u r e n c i j e, koja načela uvodi moderna država i u svoje zakonodavstvo.

Ipak to načelo »slobode« nije donijelo koristi onim širokim slojevima, koji nijesu imali nikakova imetka, nego samo prazna usta i gole ruke. Moderni velikaš, kapitalist, nije morao ići na vojnu, da oružjem zadobije ljudsku snagu, koja će mu raditi u bescjenu, nego je mogao mirno doći na trg radne snage, koja se sama »slobodnim ugovorom« unajmljivala za plaću gladovanja i umiranja. Radnik, koji je izvrgnut gladi, morao je preuzeti posao uz bilo koju cijenu i kraj bilo kakvih uslova rada, jer ako ga ne bi preuzeo on, preuzeo bi ga drugi »iz rezervne armade«, na osnovu »slobode konkurencije«.

XIX. vijek, vijek velikih industrijskih napredaka i silnog gomilanja kapitala, iznio je na površinu i neizmjernu bijedu širokih slojeva radnog naroda.

Početkom prošloga stoljeća su radni i životni uslovi radništva bili očajni: plaće silno niske, radno vrijeme veoma dugo, stanovi loši i nezdravi, bolesti su harale i hametom uništavale radno pučanstvo. Bijeda je postala opća, socijalna, te se time i pojavilo s o c i j a l n o p i t a n j e u najopsežnijoj formi.

Ovakovo stanje, stvoreno »slobodnom voljom kontrahenata« nije se moglo održati bez reakcije.

Nastao je p o k r e t m e d u r a d n i š t v o m samim, koji je u početku bio revolucionaran, a kasnije zadobio formu regularne radničke organizacije.

Nastala je promjena i u samoj nauci političke ekonomije.

Adam Smith, osnivač klasične škole liberalne političke ekonomije, vidio je u potpunoj slobodi razvoja bitni uslov za neograničeni napredak gospodarskog stanja, koje će svima osigurati blagostanje. To blagostanje će se razviti samo od sebe, za sve slojeve, dakle i za radnike, kada bude veliko obilje gospodarskih dobara. Zato treba svu pažnju posvetiti što većoj i jačoj proizvodnji.

Već Ricardo, a pogotovo Malthus, ne dijele ovaj optimizam A. Smitha. Oni vide, da unatoč velikoga napretka proizvodnje postoji velika bijeda radništva, te što više ustanovljuju, da nema ni nade, da bi radništvo moglo poboljšati svoj položaj.

Sismon de Sismondi polaže veću važnost na pravednu razdiobu gospodarskih dobara negoli na njihovu proizvodnju. Stoga on traži uzroke velike

bijede radništva, traži sredstva pomoći, te daje gospodarskoj nauci biljeg socijalni.

Iza Sismondija ima već niz učenjaka, koji posvećuju naročitu pažnju pravednoj razdiobi gospodarskih dobara, te tako sve više razvijaju jednu granu političke ekonomije (repartijacija dobara) u posebnu nauku — socijalnu ekonomiju.

Dok politička ekonomija proučava pravila i zakone, po kojima se razvija i diže proizvodnja, ukupno bogatstvo naroda, dotle se socijalna ekonomija bavi proučavanjem ideja učinaka, institucija i zakona svih vrsti, koji imaju za cilj materijalno poboljšanje udesa najbrojnijih i najsiromašnijih slojeva društva.

Socijalna ekonomija kao nauka korigira teze političke ekonomije, koja bazira na načelu neograničene slobode i traži intervenciju različitih faktora, a naročito državne vlasti, da se uklone loše posljedice neograničene gospodarske slobode, u kojoj bogati i jači tlače siromašne i slabije.

Državna je vlast, što uslijed pokreta radništva, što pod dojmom nove nauke socijalne ekonomije, konačno uvidjela, da u interesu reda u državi i zadovoljstva naroda treba poseći dublje u gospodarski život i pružiti pomoć slabijima, da ne budu potlačeni i izrabljeni od jačih i bogatih, te da se čitavo društvo može razvijati u skladnu zajednicu. Zato je počela da zakonima zabranjuje prekomjerno izrabljivanje radne snage: odredila je granice radnog vremena, regulisala je rad po noći, odredila nedjeljni počinak, ustanovila sigurnosne i zdravstvene mjere.

Takovim djelovanjem država je inaugurirala svoju socijalnu politiku, koja ide za tim, da se gospodarske i socijalne prilike urede, poboljšaju i unaprijede.

To je djelovanje države namijenjeno na korist svih staleža i klasa, koje se nalaze u takovim teškoćama, da su članovi njihovi u velikoj mjeri izvrgnuti bijedi i nevolji, tako radnicima, seljacima i malim obrtnicima.

Međutim kako je danas najočitija bijeda radništva, to je djelatnost države za poboljšanje socijalnih prilika posvećena u najvećoj mjeri radništvu, pa se pod socijalnom politikom (u užem smislu) razumijeva nastojanje države, da se uklone zla i teškoće, koje tište radništvo, i to u prvom redu industrijsko radništvo, pa je bijeda njegova očitija.

II.

ZADACI SOCIJALNE POLITIKE.

Na području poboljšanja prilika radništva socijalna politika ima opsežne zadatke.

Socijalna politika ustanovljuje ponajprije mjere za zaštitu radnika odnosno za poboljšanje radnih uslova, za osiguranje zdravlja i životne sigurnosti radništva te osiguranje radnika za slučaj bolesti, nesreće, smrti, nezaposlenosti, starosti i iznemoglosti.

Kod zaštite radnih uslova naročitu pažnju posvećuje socijalna politika djeci i ženama, određuje granicu dobi za uposlenje, vrsti i način uposlenja (noćni rad, rad pod zemljom, u teškim i nezdravim industrijama), trajanje rada i t. d.

Socijalna politika države nastoji osim izravne zaštite radnika s obzirom na uslove zaposlenja, da ostvari za radnike bolje uslove života, tako naročito, da im pribavi zdrave i jeftine stanove, da im omogući sticanje vrtova, koje će sami obradivati, zatim, da im pruži prilike za duševnu i tjelesnu odgoju.

Međutim potreba socijalno političkog rada nastaje tek onda, kada slojevi, koji se nalaze u izvjesnim teškoćama i nepovoljnim prilikama, spoznaju sami, da je takovo stanje nepodnosivo te da ga treba poboljšati. Bez socijalne spoznaje o potrebi intervencije države nema ni socijalne politike.

III.

ORGANI ZA PROVOĐENJE SOCIJALNE POLITIKE.

Država provodi svoju socijalnu politiku djelomično preko svojih administrativnih organa, no kako državni organi sa svojom birokracijom nemaju dovoljno interesa, osjećaja, invencije i agilnosti za brzu i efikasnu pomoć potrebnim slojevima, to država povjerava veliki dio socijalno-političkih poslova autonomnim tijelima radničke klase ili dodijeljuje državnim organima još i predstavnike interesiranih klasa.

Tako sudstvo u sporovima iz radnih odnosa većina država daje državnim oblastima uz sudjelovanje staleških predstavnika interesenata.

Nadzor nad izvršenjem propisa zaštitnog radničkog zakonodavstva povjerava inspekcijama rada, koje su državni organi.

Osiguranje radnika povjerava atonomnim tijelima.

Kod berze rada, koje traže uposlenje i daju pomoć nezaposlenima, dodijeljuje državnim organima i staleške predstavnike interesenata.

Najvažniji pomoćni organ za provođenje socijalne politike jesu radničke komore kao klasna ili staleška predstavništva radnika.

Radničke se komore imadu brinuti za sav moralni, fizički i materijalni napredak radništva. Radničke su komore organ za savjetovanje državnih vlasti, za predstavljanje radničke klase te za intervenciju u svim potrebama radnika kod svih vlasti kao i kod poslodavaca.

Socijalno politička djelatnost države postaje sve veća. Što se više razvija industrija i raste broj radništva, to država ima veći interes, da svojom intervencijom osigura povoljan položaj i razvoj znatnog dijela svojih državljana. Svaka država ima prema svojim prilikama, potrebama i shvaćanju svoju socijalnu politiku.

Socijalna politika traži dosta velikih financijalnih tereta, koji padaju djelomično na državu, djelomično na poslodavca, a djelomično na radnika. Da ti tereti padaju i na poslodavca te na državu, to je posve opravdano, jer cijela društvena zajednica ima koristi od rada radnika, pa je upravo zadaća socijalne politike, da ukloni nepravdu kod razdiobe gospodarskih dobara te da prikraćenim klasama pribavi na teret ostalih članova društvene zajednice poboljšanje uslova rada i života.

Dr. J. Šćetinec.

ZIMSKO CVIJEĆE

Na prozoru mome zimsko cvate cvijeće
I trusi mirise kano s jorgovana.
Melodije slatke bude se u meni,
Kao bajne sanje iz minulih dana.

Kad smo kao djeca niz poljane rosne
Trčali po suncu za kiticom ruža,
Zdravi i ponosni upijali žudno,
Pjesme, miris, boje, što ih jutro pruža.

O, slatka i sveta sanjo moje duše
Budi sa mnom tude, ja te tako volim
Za večeri tihe, kada sniježak prši
I Gospodu svome, kad se tiho molim.

Mlinarić Ivo.

FEUILLETON

PRVI HRVATSKI ĐAČKI LIST

(Prigodom 60-godišnjice pokretanja »Zviezde«).

Šezdeset godina već je prošlo od onoga vremena, kad je »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«, najstarije hrvatsko književno društvo, pokrenulo pod imenom »Zviezda« prvi hrvatski đački list. Pokretanje ovoga lista dogodilo se u časovima velikoga mladenačkog oduševljenja, koje je brzo prestalo, tako da se »Zviezda« kroz pet godina svoga izlaženja morala boriti s teškim neprilikama. Ova zanimiva, značajna i poučna borba suradnika »Zviezde« za njezin opstanak zaslužuje uistinu pohvalu i pažnju, pa je pravo, da se prigodom 60-godišnjice pokretanja »Zviezde« čuje riječ o tome našem najstarijem đačkom listu.

»Zviezda, zabavno-poučni list«, imala je svrhu (kao danas naši srednjoškolski listići) vježbanje u pisanju. U uvodniku prvoga broja piše urednik Pavao Leber ovako: »Mili čitatelju!... Biti će u tom časopisu vježbanja i pokusih članovah sborovih, koji mnogo toga neznaju, a rado bi se svačemu naučili. Nemoj dragi čitatelju ni ti prekrštenih ruku biti!... Ako te je vila na svom krilu zanihala, maši se javor-gusalah, pa nam gdjekad kakovu pjesmicu zapjevaj. Nove su ti gusle, neće ti možda zvečati glasom sasvim čistim i jasnim, ali što zato? Samo udaraj često i voljno, glas će bit sve čišći, sve zvučniji. Nisi li ljubimac vile, piši nevezanim slogom, tu ti je široko polje. Proživio si nekoliko djačkih praznikah, putovao si kojekuda, ded napiši, što si liepa vidio i zanimiva doživio. Ako misliš, da bi mogao kakovu pripoviedku napisati, pokušaj, samo nemoj sastaviti, što se ne bi moglo slagati s tvojim zvanjem. Opazit ćeš mahne i nedostatke u sboru, odkrij rane i prepiši liek, koj bi ju mogao izliečiti. Nadješ li u drugom kojem jeziku liep kakav članak bogoslovni, mudroslovni ili drugi kakav, prelij ga na naš jezik; i prevadjanjem ćeš mnogo naučiti. Ako si veseljak i hoće ti se šaliti, reci i nam kakvu šalu ili smješicu, da se malo i nasmijemo... Neka te nepači, ako bi koju bodljikavu riječ proti svom članku čuo, priznaj i sam da nije savršen...' Neka ti bude pred očima napredak i vježbanje u narodnom jeziku. Obljubi ga svim srcem...«

Kad su se vršile pripreme za izdavanje »Zviezde«, mislilo se, da bi se litografirala. I kad su se već između zagrebačkih, senjskih i đakovačkih bogoslova prijavila 102 pretplatnika, moralo se od litografiranja odustati, da bi se sačuvao privatni karakter lista. Tako je ostalo kod toga, da je »Zviezda« izilazila pisana rukom samo u nekoliko primjeraka. Izlazila je tačno svake sedmice i to redovito na osam strana velikoga formata. Urednikom bio je predsiednik »Zbora«.

Prvi broj »Zviezde« izišao je na dan Sviju Svetih 1868. Prema programu i zacrtanom smjeru prvoga urednika Pavla Lebera bili su uređeni i svi drugi brojevi kroz svih pet školskih godina, od g. 1868—1873. Na uvodnom mjestu nalazila se obično pjesma, a onda bi slijedio odlomak veće pripovijetke i odlomak veće rasprave. Na posljednjoj strani pod rubrikom »Iskrice« dolazile su zborove društvene vijesti, smješice i zagonetke (rebusi). Auktori pjesama i članaka redovito se nijesu potpisivali ili bi potpisivali samo početna slova svoga imena i prezimena. Glavni su suradnici bili: Hanak, Filipašić, Benko, Kolaj, Valla, Baron, Jos. Broz, Ivandija, Šimek, Morsan, Marčić, Šafran.

Pjesme, objelodanjene u »Zviezdi«, u istinu su prvi pokušaji, nastali pod utjecajem ilirskih budnica i suvremene romantičke književnosti. Najljepša pjesma »Dieva polnoći« potsjeća mnogo na Vrazove »Đulabije«.

Pripoviesti »Zviezde« najviše su subjektivni doživljaji sa praznika. Karakteristika im je dugačko opisivanje i neznatna radnja. Veće su pripovijesti: Dvadeset deveti rujan; Tajni sud; Krst i polumjesec; Prijatelji; Saverski pustinjak; Karte; Kobne bure; Tri dana kod tetke; Pjesnikova ljubav; Oporuka; Putnik; Slavlje nevinosti.

Rasprave, što ih je donijela »Zviezda«, obuhvataju najrazličitija pitanja. Od teoloških rasprava vrijedne su spomena: O braći Gospodinovoj; Vjera i znanost; Pavao i mudrac Seneka; U kakvom bi sad stanju ljudstvo bilo, da se ne bude kršćanstvo na zemlji pojavilo? — Najviše imade u listu

rasprava o književnosti i povijesti; koje su pisane s mnogo poznavanja stvari: Biljarenje po narodnom pjesništvu; O uplivu društva na poeziju; Narodno pjesništvo kod Hrvatah i Srbaljah (osobiti značaj pjesničke naravi naroda jugoslavenskoga); Narodna hrvatska književnost; Pokret Hrvata; Seoba Hrvata; Preporod hrvatske literature; Gundulići; Palmotić; Bunići; Crkvena književnost hrvatska i srpska; Iverje. — Od psihološko-estetičkih rasprava najvažnije su: Nješto o spanju i sanjah; Temperamenat; Liepo; Uzvišeno; O rugobi.

Osim toga nalazi se u »Zviezdi« prevedenih stvari sa češkog, poljskog, ruskog, francuskog, grčkog itd. U njoj je objelodanjen veći broj narodnih pjesama. Osobito su zanimljivi dopisi iz Pešte, u kojima je govor o »Slavjanskoj Školi«, društvu slavenskih bogoslova u peštanskom centralnom sjemeništu. Veći dio lista zaprema biografija Pavla Kolarića, klerika nadbiskupije zagrebačke, koji je studirao u Rimu i ondje umro na glasu zbog pobožna života (g. 862.), tako da je o njemu godinu dana iza smrti štampana opširna biografija na talijanskom jeziku.

Kako je »Zviezda« bila glasilo Zbora duhovne mladeži zagrebačke, donosila je nesamo kratke društvene vijesti, nego i veće članke, u kojima se raspravljalo o poboljšanju društvenih prilika, naročito o poboljšanju »Zviezdine« suradnje. Ovakvi su se članci redovito razvili u duge, neugodne i dosadne polemike, zbog kojih je najviše izgubila sama »Zviezda«. Polemiziralo se već u prvoj godini »Zviezdina« izlaženja. U drugoj godini pojavile su se u njoj dvije polemike, koje su se vukle više od po godine i zapremile velik dio lista. Predmetom prve polemike bila je građa, koja se imala iznositi na društvenim sastancima i donositi u »Zviezdi«. U drugoj polemici napadao je Drag. Sekovanić pjesmu »Oluja« (Zviezda II. br. 16.) od Blaževića (»Zar Vam je sila biti pjesnikom?«), koji je opet svoju pjesmu branio i svome protivniku predbacivao neznanje. U IV. godištu pisao je Jos. Broz otvoreno pismo Anti Morsanu, a ovaj njemu otvoreni odgovor. Povod za polemiku dao je Morsan, jer je prigodom svoga predavanja o estetici uvredljivo apostrofirao Broza (»Broz i drugi neki estetici«).

Prve godine »Zviezdina« izlaženja bili su s njom dosta zadovoljni i urednik i čitatelji. U posljednjem broju I. godišta piše urednik: » . . . eto posljednjega broja »Zviezde«, hvala Bogu, što počesmo, dokončasmo sretno . . . Što se jezika tiče, bilo nam je na umu, da bude što čišći i ljepši; nadješ li stoga, što ti ne bude po ćudi, izvini nas i oprosti nam, priznajemo, da mnogo toga još neznamo; bilo nam je to vježbanje u milom nam jeziku. Pravopis je u »Zviezdi« onaj, kojim se služi većina pisacah, jedino nemogosmo se tim sprijateljiti, da pišemo roditeljni višebr. kod samostavnikah bez »h«, jer su nam se vidili i vide još i sada skroz umjestni razlozi Šuleka i Vebera u »Književniku« (I. Tečaj.). Komu se »h« nemili, nek si misli mjesto njega klobuk«.

Uza svu tačnost u izlaženju i raznolikost u gradi,, uza svu marljivost i dobru volju suradnika već su se u drugom godištu, a pogotovo kasnije, stali javljati sve nepoljniji glasovi o »Zviezdi«. Sami urednici zabilježili su te glasove i svu krivnju bacili na nehaj članova. Dne 10. I. 1870. (Zv. II. br. 10.) spominje urednik, da »Zviezda« kuburi i da se čuju prijedlozi, neka bi se obustavila. — Urednik A. Morsan kaže 26. V. 1872. ovako: »Da je »Zviezda« prezrivo čedo, kojim se svatko kao sakatim i nakaznim potrkava, toga, čini mi se, ne treba ni dokazivati... Prigovarahu (prošlom uredniku Šimeku), da se ne brine za »Zviezdu«, da protežira političke si jednomišljenike, a zapostavlja protivničke svome mnienju... Preuzimajuć uredničtvo »Zviezde« vidim već mnogomu porugljiv na usnama posmjeh, čujem i ja trpkih prišivaka, nu ne smetaju me (Zv. IV. br. 27.).«

Sve loše strane »Zviezde« pretresli su njezini urednici u samome listu. Pogreška je bila već to, što su pokretači njezini odredili, da list izlazi sedmično na osam strana. Zbog toga se svaki veći članak nastavljao po deset puta, a urednik je bio previše opterećen i prisiljen bez izbora sve uvrštavati. — Druga je pogreška »Zviezde«, što je odmah na početku učinila među »Zborovim« članovima diobu na suradnike (to su bila četvorica — petorica) i čitalačku publiku, koja je bila odviše ponosna na svoje znanje, a da bi priznala »Zviezdu« svojom učiteljicom. »Zvezda« je trebala biti glasilo sviju pa bi stekla nesamo veći broj suradnika nego i više poštovanja. — Članci »Zviezde« bili su imitacija (možda kadgod i loša imitacija) članaka iz »Književnika« i drugih velikih časopisa. Čitatelji su dakako ovo imitiranje smatrali neozbiljnim i tražili, da se »Zviezda« u prvome redu obazire na sjemenišni život i donosi ono, što drugi listovi nemaju. — Najveća je pogreška »Zviezde«, što je donosila tobožnje kritike objelodanjenih radova, koje su upravo zato, jer nijesu bile kritike, urodile polemikama bez konca i kraja. Posljedica ovakve kritike bila je ap-

stinencija od svakog književnog produciranja pa i od — kritiziranja.

Urednicima »Zviezde« bili su dobro poznati svi njezini nedostaci. Oni su u samome listu javno ih pretresivali i pokazivali, kako ih treba ukloniti. No nakon svega onoga, što se dogodilo u vezi sa Zborovim glasilom, svako pozivanje na suradnju postalo je uzalud, pa je »Zviezda« poslije izlaženja kroz pet godina — ugasla, bila je obustavljena. A ukoliko je izilazila, ostat će uvijek kasnijim naraštajima svjetao dokumenat marljivosti, strpljivosti i ustrajnosti onih, koji su je uredivali i u njoj suradivali.*

Josip Buturac.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

TJEDAN ENGLESKE KULTURE. Koncem prošle godine održavala se u Veneciji medjunarodna izložba, na kojoj je, naravno, sudjelovala i Velika Britanija. Tom prilikom se u glavi nekih naših kulturnih radnika rodila misao, da bi se jedan dio te izložbe dao prenijeti u našu državu. Tako se desilo, da je inicijativom Hrvatskog Društva Umjetnosti i Jugoslavenskog Društva u Londonu i u Zagrebu priredjena izložba novije britanske umjetnosti. Ta je izložba uz velike parade otvorena u umjetničkom paviljonu. Izložen je razmjerno malen broj slika. Situaciju su spasili odabrani listovi starije engleske grafike iz naše sveučilišne knjižnice, kojima je ispunjeno nekoliko dvorana paviljona. Od ostalog je izloženo nešto ulja i veći broj grafika i par manjih skulptura. Od čitave izložbe se može ozbiljnije govoriti o par portreta i o nekim grafikama, koje pokazuju visoku kulturu. Ostalo (izložba je bila počašćena čak i prisustvom reklamnih plakata) je manje vrijednosti. Uz ovu izložbu je priredjen niz predavanja, a u kazalištu je nanovo na repertoar došao Shakespeare.

Na ovaj događaj nebi se mi ni osvrtali, da ne kanimo upozoriti na jednu činjenicu. Naime u nas se priredjuju i bolje i značajnije izložbe, ali o nijednoj se nije pisalo toliko, koliko o ovoj, za nijednu nisu izdane tolike pare, kao za ovu, a na koncu, nikada se nije pokazala naša golotinja tako jasna kao prigodom ove izložbe. Razni bankovni direktori, veleindustrijalci, Židovi, a pomalo i naši intelektualci zablenuše u ovu izložbu i kao za okladu udri i kupuj nevjerojatno skupe slike. Jedna mala uljena slika cijenjena je tamo na desetke tisuća dinara, a da nema nikakove naročite vrijednosti. Neke dame su smatrale potrebnim, da se u svrhu otkupa britanskih slika priredi čak i jedan rout. Angažovala se i gradska općina, požurilo se sve što se smatralo pozvanim, da spasava Zagreb, samo, da se »spasi rodu glas«. Na kraju krajeva moglo se konstatovati, da je otkupljeno deset skupih radova. Jedan vodeći zagrebački list je o tome zabilježio. »Ovo je londonska štampa zabilježila s naročitim priznanjem, da upravo s divljenjem«. Eto to je bio rezultat svih tih napora i jedini uspjeh iza izdavanja onih teških tisuća. Dakako, da se engleska štampa začudila, nad mecenatstvom Hrvata, od kojih tisuće i tisuće ni kruha nemaju i čiji umjetnici od mizerije često skapavaju.

Jedino što se mora zabilježiti sa priznanjem jest to, da je ipak vrijedni dio tih za skupe pare kupljenih slika dospio u Strossmayerovu galeriju slika i tako postao opće narodno dobro. I. B.

»ROMEO I GIULIETTA« Williama Shakespearea 17. i 19. siječnja.

Tragedija florentinske mladosti, dana veličajnim zamahom genija Shakespeareova, doživjela je triumf na hrvatskoj pozornici nakon dugih četrnaest godina, od kako je kod nas posljednji put prikazana. Ova repriza, čiji je broj velik i častan, nosi potpuno obilježje premijere, ako se uoči, da je donesena u novoj režiji, inscenaciji i podjeli uloga.

Od svih Shakespeareovih djela, tragedija Romea i Giuliette je primana sa najvećim žarom, jer je njen motiv najprisniji mladosti, toj najvjernijoj kazališnoj publici. Tragedija, čiji je motiv i prije i nakon Shakespearea poslužio bezbroju pisaca, i u stihu i u prozi, našla je svoj najviši i najmoćniji izraz u grandioznoj misli zagonetnog Britanca. Kako su sićušna i skoro neznatna sva uporna upinjanja beskrajne plejade pisaca od prvih, primitivnih početaka književnosti do njenog izradenog izraza u današnjici, u poredbi sa najvećim od najvećih: Williamom Shakespeareom? Tko da dočara nemir mladosti, koji je koban, ako se za vremena ne ublaži i sapne u okvire; tko dakle kao Shakespeare? Osjeća se u svakom stihu superiornost ovog genija, u čijim se visinama gube tako

* Arkiv Zbora duh. mladeži zagrebačke B. I. 5—7; 35. str. 63, 66, 67.

običajne granice lirskog, epskog i dramskog.

Koliko je god trajan, takoreći vječan, motiv katastrofe Romea i Giuliette, vanvremenska je i riječ i akcija Shakespeareova. Ona i svaki detalj, koji bi interpretacijom anemičnog autora (kakvih je danas velik broj) ostao neznatan, ovjekovječuje, a od svake ličnosti stvara nezaboravne likove. U svemu se osjeća silni, stvaralački dah, i zahuktalost čovjeka, čiji um lomi mede našeg običnog pogleda i duševnog dosega.

Tragedija, kojoj se nema što dodati, koja je potpuno definitivna, doživjela je na našoj pozornici zamjeran i rijedak uspjeh. Inscenacija g. prof. Ljube Babića išla je konstantno za tim, da u jednoj romantičnoj, neskrivenoj draži prikaže dva suprotna, bojovna tabora, Capulettijev i Montecchijev, koji se bore do istrjebljenja i zatora. Dvije protivničke kuće, čija se mržnja, u strašnom, atavističkom bijesu srušila na glave dvaju bića, najboljih i najnevinijih, postavljene su jedna na suprot druge, a povezane vitkim, ugodnim stupovima, osvodenim lukovima.

Sve se promjene vrše tek u izvjesnoj mjeri. Stupovi sa elegantnim lukovima ostaju čitavo vrijeme.

Režija g. Ive Raića je nesumnjivo ispravno shvaćena i istrajno provedena u svemu. Čitava je igra uistinu ponešena snažnim zaletom ka vrhuncu i kao da je bez predaha održana u svom visokom i silnom tonu (u kojem se osjeća neizbježna kob), da u završnim slikama vjerno dadne shakespearski stimung smrti, krvi i bespomoćnog stradanja.

Čitav ansambl je potpuno shvatio misao svog režisera. Od protagonista tragedije do sluge, što sprema jelo za gozbu, raznosi pozive, ili maše lepezom, smjerno idući pred dojiljom.

Romeo g. Nikše Stefaninija bio je u moći, da prikaže svu svoju mladost, što je kod njega bilo sinonimno tragici. Njegova je sva tragična krivnja što je mlad. Ništa više. Romeo g. Stefaninija je više slučajno nego sa nekom unutarnjom teškom komplikacijom, tragičan. On je u sav taj užas ubačen skoro preko svoje volje. Nehotice. Romeo je zaista zalutao u komplekse svega tragičnoga, u sukob sa Tibaldom i Parisom, u mrtvačnicu.

Giulietta je drukčija. Ona je — oprostite na izrazu — više intuitivna. U njoj se naslućuje kontinuitet sa kobi shakespearskom; neka veza njene podsvijesti sa strahotom tragedije mladosti. Dok je Romeo g. Stefaninija zaslijepljen svojim zanosom, Giulietta gde Kraljeve i gdice Dragmanove (Giulietta je, naime, dana u alternaciji) je meditativna i time, donekle, pasivna.

Alterniranjem Giuliette htio je g. Raić izraziti dva shvatanja. Po jednom od njih je Giulietta »prerafaelitski« lik (gda Božena Kraljeva) sa antiknošću u svemu, a po drugom »talijansko dijete«« (gdica Ervina Dragmanova) sa realnijom i mogućnijom (po današnjem shvatanju) interpretacijom.

Obe su Giuliette uspješno izvršile svoj teški zadatak. Gda Kraljeva je dala eteričnu, nadzemaljsku ženu, čiji svaki gest i dah na pozornici djeluje kao u viziji.

Gdica Dragmanova, po direktivama režije, bez ikakve rezerve, dala je svojoj interpretaciji mnogo osjećaja i psihološkog produbljivanja. Ova mlada umjetnica je kod publike postigla naročito velik uspjeh.

Merkuzio g. Josipa Pavića je u nizu posljednjih dramskih kreacija na našoj pozornici na jednom od prvih mjesta. Alternacija g. T. Strozzija u toj ulozi daje puno opravdanje ovoj tvrdnji. Vidjela se sva razlika jedne duboko umjetničke interpretacije i druge, šablonski shvaćene.

Ostale su uloge dane sa potpunim i, zaista, neobičnim uspjehom. Jedan je zagrebački kazališni kritičar ispravno ustvrdio, da bi svaka veća uloga u ovoj tragediji po svom zamašaju i unutarnjoj snazi zaslužila čitavu studiju. Pridružujući se toj konstataciji, ističemo posebno gdu Ninu Vavru, kao dojilju, gospodu Capuletti gde gde Anke Kernic i gospodu Montecchi gde Jovanke Jovanović. Od gospode je uspio shakespearski prolog g. Dubravka Dujšina, Capuletti g. Franje Sotošeka, Escalo g. Hinka Nučića, Capulettijev rodak g. Ive Raića, Lorenzo g. Branka Tepavca, Paris g. Joze Laurenčića, Tibaldo g. Mate Grkovića, Benvoglio g. Rudolfa Kukića i ostala lica tragedije, a među njima sluge zavađenih porodica.

Nakon uspjele reprize »Romea i Giuliette«, nameće se sam po sebi imperativan zahtjev, da se što češće čuje na našoj pozornici riječ najmoćnije pisane umjetnosti, riječ klasične tragedije. A. M.

GOSPODA GLEMBAJEVI Miroslava Krleže, 14. veljače.

»Gospoda Glembajevi« g. Miroslava Krleže nakon »Galicije«, »Michelangela«, »Vučjaka« i »Golgote« donašaju skupa sa dramom »U agoniji« neke oči'e novosti. Način književnog saopćavanja g. M. Krleže se u mnogome promijenio. Ovo se može dovesti u vezu sa g. Krležinim upo-

znanjem književnog tipa Marcela Prousta. Interesantan je ovom prilikom jedan datum. Datum, kada je g. Miroslav Krleža u »Obzoru« pisao o Marcelu Proustu, ponešen njegovom strujom.

Danas u svjetskoj književnosti postoji »proustovski« stil. Njegov propagator — samim tim što ga je posve primio — u našoj savremenoj književnosti je g. Miroslav Krleža.

Način najnovijih drama g. Krleže je osobit. Kroz čitavu radnju, sa velikom istrajnošću i upornošću, analiziraju se ljudi i događaji. Ta je analiza jedna vrst mučenja: razgolićavanje, koje se publici svida.

Psihologiziranje g. Krleže je postavljeno na bazi onog psihologiziranja, koje se najčešće karakteriše nazivom »dostojevština«. Dakle: stilska analitičnost, »proustovska« i i psihologiziranje poput »dostojevštine«! G. M. Krleža je ova dva bitna faktora svog najnovijeg stvaranja vješto komponovao. Rodila se u tom komponovanju izvjesna sintetičnost, koja je moćna da dadne jaka unutarnja kretanja i pokrete,, isključivo socijalne.

G. Krleža se ozbiljno dao proučavanju agramerske »glembajevštine«. »Glembajevština« je izraz za svu degeneraciju i životnu zasićenost velike patricijske porodice Glembaj. Glembajevi su se iživjeli, i od njihove velike porodice su ostale krhotine psihopata, samoubojica ili — u najbolju ruku — blaziranih tipova. Ruiniranost velike, propale patricijske porodice je autor povećao do nevjerojatnosti i svu tragiku podigao do zagušljive patetike. Svo proživljavanje lica je potencirano jako. I suviše je velik intenzitet ulaženja u tude savjesti, na jedan indiskretan način razgolićavanja, kako je to »patent« g. Krleže. To on čini kao u seciranju. Ali seciranju svoje vrste: obdukciji . . .

Zaista je interesantno, da g. Krleža voli ljude, mrtve ili nemoćne degenerike, secirati, ali ne dramatskom radnjom i pokretom, nego najobičnijim optuživanjem, narativnošću, jednom vrsti blaćenja.

Gospoda su Glembajevi podesni, da im se dadne neobična velika doza skepse, a naročito cinizma. To je g. Krleži sa lakoćom uspjelo. I čak, izgleda, da je to jedan od motiva, koji su pokrenuli g. Krležu, da se približi u tolikoj mjeri »gospodi«, »buržujima« i »patricijima«, te da se potanko uputi u finese njihova života: egzotične žaluzije, neproletersku muziku, Rahmanjinova, razmažene grofovske pse, holbeinsko slikarstvo i slične »luksuze«. G. Krleža je i suviše bio očit u svojim namjerama. Nije htio samom radnjom i njenom dinamikom dati zgodniju formu svojim namjerama, nego je naprosto pozornicu pretvorio u tribinu, sa koje njegov glavni junak sate i sate, neumorno, čas uspjelo, čas neuspjelo, propovijeda mišljenja autorova. Na pozornici se zbilo malo događaja, pravih istinskih akcija. Autor je računao na bujnu maštu publike i pustio ju je, da predstavi sebi akciju iza — kulisa. U jednom patetičnom rezonovanju predstavljaju se Glembajevi publici ustrajnim govorima o sebi, I samo ti njihovi govori o njima su drama.

G. Krleža zna naći upaljive situacije i efektne momente. On ih proizvede posebnim načinom svog izražavanja, jednim stilem, koji može da zainteresuje i uzbudi. »Gospoda Glembajevi« nemaju dramsku radnju. Proustovska razlivenost i deajliziranje koje umara, djeluje kao čitanje romana: što u ostalom i jest ova »drama«. Leone je mogao, kao u nekoj pola historijskoj, a pola literarnoj konferansi izreći sva svoja iznalaženja o glembajevštini. Leone (možda dvojnik g. Krleže!?) i sam opterećen glembajevštinom izrekao je svoje misli na način, koji je dramski nemoguć. G. Krleža bi svoja socijalna i historijska istraživanja o glembajevštini možda uspješnije dao u jednom obimnom romanu. Ovako je glembajevština i ona iz »Gospode Glembajevi« i ona iz »U agoniji« djelovale kao narativno saopćavanje, što nije zasigurno bio cilj g. Krleže.

Ovo djelo, čije ime i suviše podsjeća na ime glavnog Saltykov - Ščedrinovog romana, »Gospoda Golovljovi«, doživjelo je zamjeran teaterski uspjeh. Stalni interpreti drama g. Krleže, gg. I. Badalić i D. Dujšin pokazali su se i ovom prilikom kao snažne umjetničke ličnosti. Bili su u stanju da dramu ožive samom svojom riječi i da joj, toliko imobilnoj, dadnu vitalnosti i emocije. Gda Kraljeva, kao čist, u meditaciju uznesen lik, toplo je izrazila sestru Angelicu. Gg. Nučić, Petrović i Grković izradila su ovom prilikom veoma uspjele tipove. Neobjašnjivo je samo, zašto je u »Gospodi Glembajevima« nastupila kao barunica Castelli-Glembaj početnica gda Bela Krleža, kraj tolikog broja rutiniranih glumica.

A. M.

MALA KOMEDIJA. Siegfrieda Geyera u Frankopanskom kazalištu.

U novootvorenom Malom Kazalištu, koje je popularno nazvano Frankopanskim, prikazana je tipična komedija situacije »Mala Komedija« od Siegfried Geyer. Zamjenjivanje lica filmskom brzinom, praćeno mnoštvom savremenih »opasaka« — to je eto »Mala Komedija«. Sluga u ulozi baruna, a barun na mjestu sluge, grofica u sobaričinom položaju, a sobarica u grofičinom — sva je komplikacija ove komedije, koja je savremena i moderna samim stilom. Učinjen je ovom prilikom u režiji g. Tita Strozzija pohvalan kompromis sa dinamikom filma.

G. Strahinja Petrović, kao glavni junak komedije, dao je, zaista, sve što se moglo dati. Uvjerljiv je bio i kao barun i kao sluga. A njegova uloga većih zahtjeva nije ni postavljala. G. Strozzi je ovom prilikom zabilježio jedan od svojih većih uspjeha, a također i gde Hržić i Kraus.

Ante Matekalo.

INTERNACIONALNI PREGLED

RIMSKO PITANJE. Rimsko pitanje je otvoreno u svojem sadanjem obliku, kako je općenito poznato, 20. rujna 1870. zauzećem grada Rima po talijanskim četama. Tim činom stvorena je teška situacija, jer se Papa povrijeđen u svom pravu i slobodi zatvorio u Vatikan i prekinuo sve odnose s kraljevinom Italijom, dok je s druge strane Italija došla također u tešku nepriliku, jer je došla u trajno politički neprijateljsko stanje sa vjerskim poglavarom ogromne većine svojih državljana. Pored toga je bila u stalnoj pogibelji da se to rimsko pitanje ne komplicira s kojim drugim vanjsko-političkim pitanjem i da ga koja katolička vlast ne upotrijebi protiv Italije. Stoga se Italija požurila da dade bar neke faktične garancije za Papinu slobodu, pa je 13. maja 1871. izdala t. zv. garancijski zakon po kojemu su Papi priznata privilegija suverena, eksteritorijalitet njegovih palača, sloboda odašiljanja i primanja diplomatskih predstavnika i godišnja apanaža. Papa taj zakon nije prihvatio, ali Italija ga je u koliko se nje ticalo konsekventno provela i dapače talijanski državni savjet je taj zakon označio temeljnim državnim zakonom. Ujedno je ministar vanjskih poslova Visconti-Venosta taj zakon priopćio vlastima, da ih tako upozna službeno sa garancijama Papine slobode. Mora se istaći da je Italija garancijski zakon lojalno provadala, ali se ne može zanijekati, da on nije evidentno nedostatna garancija za Papu. U stvari on ostaje talijanski zakon podvrgnut talijanskim zakonodavnim faktorima i talijanskoj interpretaciji. Dakle bez obzira na njegov sadržaj, taj njegov pravni položaj talijanskog zakona ga je učinio neprikladnom solucijom rimskog pitanja.

Tijekom posljednjih 60 godina od 1870. pokušavalo se opetovano pristupiti rješavanju rimskog pitanja i u vrijeme Leona XIII., a i u naše doba za Nitti-eve vlade. Nitti je dapače kao lični prijatelj kardinala državnog tajnika Gasparri-a s ovim održao više neobvezatnih konferencija, ali nadošle unutarnjo-političke smutnje osujetile su rezultat tih pregovora. Tek fašistička vlada je sa svojim od svake nepotrebne tradicijonalnosti slobodnim političkim shvaćanjem pristupila tome pitanju. Fašizam je očito osjećao kao teški teret taj latentni sukob Crkve i države, koji je u mnogočemu Italiju u crkveno-političkom pogledu zapostavljao drugim katoličkim i akatoličkim državama. Italija sa svoje strane konsekventno je tražila da svjetovne države ne smiju zvati Pape na međunarodne konferencije tako i u locarnskom paktu. Plod fašističke želje za općom saradnjom s Crkvom bili su onda pregovori, koji se po svim znacima već dosta dugo vode.

Prema informacijama francuske konzervativne štampe bili bi pregovori već doveli do preliminarnog sporazuma u budućoj papinskoj državi i o odšteti Papi za njegova nekadanja dobra. Inače bi još ostala da se riješe različita prilično teška pravna pitanja kao n. pr. podanstvo papinskih službenika, sloboda pristupa na papinski teritorij itd. Ta bi pitanja prema nagađanju spomenute štampe mogla jako oduljiti pregovore, tim više što se pogovora da je talijanski dvor protivan tome riješenju.

Pitanje se za netalijanske katolike postavlja, da li će riješenje rimskog pitanja ojačati međunarodni položaj sv. Stolice? Sigurno je da će taj položaj biti stabilniji, ali pitanje u kojoj mjeri riješiti će samo oblik konačnog ugovora. Ako će taj sadržavati jaču internacijonalnu garanciju svojeg sadržaja biti će i položaj sv. Stolice stabilniji, a ako je ne će sadržavati biti će ipak donekle prekaran radi različitih mogućnosti za Italiju da eventualno u daljoj budućnosti opet revolucijonarno postupi i spram umanjene papinske države. Dakako da se oblik te eventualne internacijonalne garancije ne da lako predvidjeti jer Italija ne može želiti da druge vlasti kod tog ugovora djelatno sudjeluju, a registracija kod Saveza Naroda nije do-

voljna garancija, jer Savez za izvršenje i garantiranje takovog ugovora ne bi imao pravne vlasti. Dalji problem jest, da li ne bi međunarodno javno mnijenje shvatilo odnose Italije i Vatikana iza tog riješenja kao neki savez, što bi svakako bilo na štetu katolicima. Da se tome predusretne predlaže na. pr. ugledni katolički francuski publicista René Pinon da se dosadanji sastav kurijalnih službenika promijeni u korist netalijanskih narodnosti. Svakako u tom pogledu kao i u svemu drugome što se ovog pitanja tiče jedini je sudac, kome odluka pristoji, sam Papa i kako će on postu pati tako će nesumnjivo za sv. Crkvu i sv. Stolicu najbolje biti. Mali, ali pod papinskim suverenitetom stojeći teritorij garantirati će i pokazivati tako katolicima svega svijeta, možda već za kratko vrijeme, da je Papa opet slobodan, onako kako je to Krist odredio da bude od svake ljudske vlasti i vrhovništva.

O p. u r. Ovaj članak je napisan početkom o. mj. Međutim je rimsko pitanje riješeno. Dakako, da će o tome biti dosta govora u narednom broju »Luči«.

KATOLICI I PROBLEM MISIJSKIH UNIVERZA.

Katolici su često prekonzervativni u izboru sredstava za svoj rad. To se osobito lijepo vidi na katoličkim misijskim univerzama. Katolici su se dugo vremena prije svih ostalih crkava bavili misijama i osnivali posebne misijonske družbe već u XVII. vijeku, ali su se u svojoj borbi ograničili na najtradicijonalnije sredstvo širenja vjere propovijed i štampu. Školstvo se također uzelo u obzir, ali više kao pomoćno pastoralno sredstvo no stručno u omjeru s realnim potrebama poganskih krajeva. Prava pastorčad su tu ostale katoličke univerze, koje su se tek u našem vijeku jače razvile. Mi ćemo u ovoj skici nastojati odrediti zadaću i svrhu kojoj imaju te univerze da služe i njihovo današnje stanje.

Poganske zemlje su manje više sve daleko od onog znanstvenog i kulturnog niveau-a na kojem su evropski narodi. Prema tome je jasno da nastoje osobito na znanstvenom području da imitiraju Evropu, te da zato osnivaju i učilišta slična evropskima. Pomanjkanje sila, koje nužno postoji kraj novosti same stvari, čini potrebnom pomoć evropskih odnosno američkih sila. Dakako da onda u prvom redu dolaze u obzir crkve, koje već u dotičnom području rade, premda s drugim, više religijoznim no kulturnim, zadaćama. Crkvama se osnivanje univerza pokazalo svrsishodnim i za njihovu vlastitu zadaću, jer ih približava domaćem življu, odstranjuje predrasude i olakšava njihov apostolat. Tako se pomoću univerza u Indiji najlakše lomi ekskluzivnost bramanske kaste, a tako se i kineski šovinizam najbolje suzbija. Međutim u katoličkim se krugovima često s velikim nepouzdanjem gleda u te misijske univerze i njihove rezultate, jer da tobože nemaju nikakovih konverzija za posljedicu. Prvo, to nije tačno, a drugo glavna je stvar kod takovih crkvenih instituta da oni iz Crkve učine važni s o c i j a l n i i k u l t u r n i faktor, koji će u dotičnoj zemlji imati izvjestan ugled i prema tome i utjecaj. Uostalom konverzija ima, ali se teže primjećuju, jer se obično ne pokrste studenti za vrijeme studija dok su ovisni o roditeljima — poganima, nego sačekaju svoju neovisnost ekonomsku da to učine. Ipak nepovjerenje i nemar katolika u tom smjeru, gdje je najvažnija privatna inicijativa, imao je teških posljedica. Danas ima uopće na svijetu samo 12 kat. misijskih univerza, koje su raspodijeljene kako slijedi: Indija 5, Kina 2, Japan 1, Ceylon 1, Filipini 1, Sirija 1, Kanada 1. Međutim u Kini imade 23 protestantske i 93 državne univerze, a u Indiji imade 50 protestatnskih, 2 muslimanske i 1 hinduistička univerza. U Africi imade uopće samo protestantskih univerza, a u Sjed. Državama Sjev. Amerike imade od 68 crnačkih univerza 64 protestantske i 4 neutralne, a n i j e d n e katoličke. Kako se vidi taj je razmjer strašan. Svatko znade da je današnja dekristijanizacija Evrope posljedica dekristijanizacije inteligencije preko univerza. Isti uzrok će neminovno i u misijskim zemljama imati iste posljedice. Protestantske univerze stvoriti će racijonalističku inteligenciju, koja će i daleki Istok odvesti u isti ćor-sokak gdje je i današnja Evropa i Amerika sa svojom inteligencijom bez duše i bez vjere.

Za katolike je stoga davno prva i najvažnija zadaća, obzirom na misije, da stvore podlogu za razvitak katoličkih univerza u misijama. Postojeće su katolicizmu pribavile već mnogo simpatija, osobito zbog vrsnoće profesora. Ako se osnuju nove iste kvalitete postići će jednaki rezulat. Treba n. pr. znati da je većina egipatskih, marokanskih i perzijskih ministara polazila katoličku univerzu u Beiruthu. Jednako su prvaci indijski učenici tamošnjih katoličkih univerza pa odatle i dolazi da se u dotičnim zemljama izlazi ususret težnjama katolika. Naprotiv u Kini primjerice, gdje je najjači utjecaj protestantskih škola na vodeće krugove, opazila se opetovano antiklerikalna tendencija u državnoj upravi i u političkim pokretima zadnjih 20 godina. Ta međusobna ovisnost utjecanja katoličke kulture i simpatija prema katolicizmu kod poganskih naroda je tako razumljiva da joj ne treba daljnjih dokaza.

Iza rata se tek ta istina spoznala u punoj mjeri pa je tome odraz u nastojanju da se što više podigne misijsko školstvo.

Pape Benedikt XV. i Pijo XI. opetovano su naglasili potrebu visokih škola u misijama, pa je direktno posljedica tih odredaba bio osnutak katoličke univerze u Pekingu. Prema mnogim znacima moglo bi se suditi da će slijediti osnutak daljih ovakovih institucija i da će se osobita pažnja posvetiti daljoj izgradnji već postojećih. Velika je poteškoća u tome, što katoličkim misijonarima manjkaju ogromna novčana sredstva, koja stoje na raspolaganju protestantskima. To imade svoj uzrok ne samo u tome, što katolička Crkva, nema u svojim redovima američke miljardere, nego i u posve drugom sistemu misija. Katolici naime drže jednu čitavu crkvenu zgradu sa izgradenom hijerarhijom, bolnicama i orfanatrofijima, čime iskazuju djelo milosrđa poganima. Protestanti međutim preko svojih brojnih agenata nastoje da otvaraju samo takove institucije, koje će im pomoći da dodu do što jačeg utjecaja bez obzira na posebnu religijoznu zadaću svoje propagande. Zato se oni bacaju najviše na najskupocjenije sredstvo, štampu i univerze, pak time faktički stiču prvorazredan utjecaj na javnost. Za katolike ne preostaje drugo no da se i oni bace na osvajanje javnosti tim sredstvima ili da budu potučeni. Vrhovni poglavica Crkve predusreo je tome mjerama, koje je poduzeo i koje daju nadu, da će se to stanje popraviti. Svakako je za njihovo oživotvorenje u prvom redu potrebno da sav katolički svijet svijestan svoje kršćanske dužnosti podupire svim silama misijska djela Crkve ljudima, novcima i molitvom, da tako bude dovoljno misijonara i misijonarka za sve misijske pothvate i da bude sredstava za izdržavanje svih tih ustanova. I mi Hrvati, iako nismo dosele mnogo sudjelovali u misijskom radu, treba baš sada u doba misijskog kretanja na čitavom svijetu da započnemo skromnim radom bez pretenzija, ali svijesni da time udovoljujemo samo jednoj od prvih kršćanskih dužnosti — dati luč sv. vjere poganima. E. P.

NOBELOVA NAGRADA KATOLIČKOJ KNJIŽEVNICI. Nobel je utemeljio nagradu svojim testamentom u Parizu dne 27. XI. 1895., ali ju je istom 1900. potvrdila švedska vlada, a namijenjena je: »Onima, koji su najbolje služili čovječanstvu netom minule godine.«

Njen je fond bio tada 30 miliona švedskih kruna, i od toga se svake godine nagrađuje jednakim proporcijonalitetom 5 učenjaka iz pet raznih područja: prva tri iz fizike, kemije, fiziologije ili medicine, četvrti iz literature, a peti onaj, koji je učinio najviše da osigura mir i bratstvo među narodima.

Nagrade podjeljuju razni komiteti iz Švedske i Norveške: razne akademije, učena društva i dr. To je sve potanko odredio utemeljitelj i naročito podvukao, da tu narodnost ne igra nikakove uloge.

Alfred Nobel (1833.—1896.), vrlo naobražen čovjek, poliglota: govorio je švedski, ruski, francuski, engleski i njemački, ali socijalist, koji je sam sebe najbolje karakterizirao s riječima, da je on: »Čovjek, komu su mladost, veselje, nada propali, veliki duh, čija se imovina nalazi na jednom komadiću bijelog ili crnog papira . . .« — — — Daleko dakle od pozitivnog kršćanstva, pogotovu od katolicizma!

Pripominjemo, da je komitet za literaturu dopao u ruke ateistima, pa je razumljivo, kako djela jednog Sienkievicza ili Tagorea dodu u isti red sa »Inno a Satana« od Giosuè Carducci. —

Ove su godine Nobelovu nagradu za literaturu g. 1927.—1928. dobili Henri Bergson i Sigrid Undset: Židov i filozof d'élan vital, modernist i vrijedna katolikinja i daleko poznata kao književnica.

Sigrid Undset se rodila u svibnju 1882. u Kullundbergu u Danskoj, ali već kao trogodišnja djevojčica nastanila se stalno s roditeljima u Kristianiji (Oslo). Smrću njena oca, vrijednog arheologa, čitava obitelj dopade nevolje i malo se djevojče probijalo kao prosta sluškinja dolazeći u dodir s takovom okolinom, koju je kasnije vrlo lijepo opisala u svojim djelima. Vrlo je plodna spisateljica.

Prvo je napisala 1907. F r u M a r t a O u l i e (»Gda Marta Oulie«), tužna povijest nevjerne supruge; godinu dana kasnije: D e n l y k k e l i g e A d l e r (»Sretno doba«), pripovijest dviju mladih sluškinja; g. 1911. roman J e n n y, s kojim izađe na glas kao spisateljica. 1912. izda skup novela F a t i g e s k j a e b n e r (»Žalosni učesi«) 1914. roman V a a r e n (Proljeće«); 1917. i 1918. dvije knjige novela S p l i n t e n a v T r o l d s p e i l e t (»Komad čarobnog ogledala«) i D e K l o k e j o m f r u e r (»Mudre djevice«).

Centralni problem, kojeg obrađuje gđa S. Undset sve dosad, jest položaj moderne žene u ljudskom društvu. Studirajući žen-

sku psihu, teška sudba, ironija, razočaranje, socijalne nepravde, nemiri i jer joj protestantizam nije dao pravog riješenja, učiniše da umjetnica podlegne i ode u zgoljni naturalizam.

Ali g. 19200.—1925. upoznade dovoljno katolicizam i nade smirenje u njemu. U isto vrijeme napiše roman sa sredovječnom pripoviješću i s trilogijom Olav Audunssön, gdje pripovijeda od srca k srcu svoje duhovno uskrsnuće.

Problem novih djela i dalje je ostao: žena, njeno nježno srce i duša, ljubav, bračni život, djeca: ali je naturalizam iščeznuo, očaj zamro, a bol prima kao dar Božji puna pokajanja i poniznosti.

U čitalačkoj publici i sad su njezini radovi primani vrlo srdačno, usprkos toga što svakog provejava duh katolicizma, radi vanredne umjetnosti, kojom odiše svaka stranica autoričina.

Ovo je utješljiva pojava za nas i mi ju moramo zabilježiti.

Milan V. Ilovača.

SMRT MSGRA BATIFFOLA. Prošloga mjeseca umro je u Parizu jedan od najvećih katoličkih učenjaka historičara Msgr. Pierre Batiffol. Njegova smrt znači za Crkvu, a posebno za francusko svećenstvo jedan ogroman gubitak. Zanimanje s kojim je sv. Otac slijedio kratku bolest Msgra Batiffola i neobično brojna publika na sprovodu pokazuju, da je znanost izgubila doista jednoga velikog čovjeka.

Tip pravoga učenjaka, koji nada sve ljubi istinu, Msgr Batiffol je posvetio cio svoj život studiju historije. Ispočetka je bio duhovnik u Collège-u Sainte-Barbe, kasnije rektor katoličke univerze u Toulouse-i no uvijek je umio posvetiti velik dio vremena znanstvenom radu. Njegova su glavna djela: Histoire de la litterature grecque chretienne, više svezaka Etudes d'histoire et de théologie positive, zatim Eglise naissante et le catholicisme, djelo koje je pobudilo ogroman interes i pred kojim se morao pokloniti danas najveći protestantski crkveni historičar Harnack. Batiffol je pobio neke izvode Harnackove i ovaj je, — što se rijetko događa, — priznao da je pobijen.

Msgr. Batiffol je bio vrlo smion u svojim istraživanjima ali i odan svom dušom sv. Crkvi. Kad mu se dogodilo da mu je prvo izdanje sveska L' Eucharistie došlo skoro na indeks, on je sa svom hrabrošću istražio njegove pogreške, preradio ga i ponovno izdao. Usprkos savršenosti ove slijedeće edicije Msgr. Batiffol je izjavio u uvodu, da on kao ni jedan historičar ne misli da je učinio nešto definitivna i da uostalom, ako bi njegovoj knjizi trebao kakav epigraf on bi stavio na nj zadnje riječi sv. Tome: »Non sum pertinax in sensu meo, sed si quid male dixi totum relinquo correctioni Ecclesiae romanae«.

Da se pravo mogne razumjeti njegov gubitak mora se sjetiti, što su sve protestanti kroz zadnje godine kušali učiniti da pomoću prvotne historije kršćanstva potkopaju temelje Crkve. Oboružani jednim kritičkim aparatom, koga katolici nisu ni iz bliza imali, protestanti bi se bili našli gospodarima situacije, da providnost nije bila poslala Msgra Batiffola, oca Tebratona i neke druge. Ime će zato Msgra Batiffola ostati među najzaslužnijim imenima katoličke znanosti.

Spomenimo još da je bio začasni doktor univerze Oxforda i Louvaina.

NEŠTO O BOLJŠEVIČKOJ ČOVJEČNOSTI. Iza prevrata pa do danas počeo se i po našim krajevima šepiriti bojovni moskovski židovski boljševizam, pa su i mnogi inteligenti ili bolje poluinteligenti pristali uza nj. Fanatični pristaše tog revolucijonarnog pokreta prikazuju se kao neki pobornici »čovječnosti«, prava svih proletera — intelektualaca i manuelnih radnika itd. Dakako da onda prikazuju i Rusiju u kojoj vladaju njihovi »drugovi« kao pravo sjedište te idealne čovječnosti. Međutim čini nam se oportunim da obzirom na to, da se u nas i u građanskoj štampi redovno piše sa simpatijama o Rusiji i da se prikrivaju grozote tamošnjeg režima, donašamo kratak osvrt na opsežne uspomene f nskog inžinira Cederholma na vrijeme koje je proveo u zatvorima te čovječne Republike, a koje su objavljene u pariškoj »Revue de deux Mondes«.

G. Cederholm je uapšen pod sumnjom špijunaže i antirevolucionarnog rada. Od njega htjelo se je doznati kompromitirajućih stvari za neke ličnosti i izvesti njegovim uapšenjem pritisak na poduzeće koje je on predstavljao. Stoga se i želilo da on što više toga kaže, pa ga se podvrglo rafinovanim psihičkim i fizičkim mukama. Tako je prije i između pojedinih preslušavanja morao da usred zime provada dane i noći u prostorijama neosvjetljenim i hladnim (neloženim) bez dovoljnih pokrivala. Hrana se sastojala samo iz variva vrlo loše priređenog, te iz prljave vode. Za vrijeme boravka ovog gospodina u čekinim tamnicama redovno je svake noći jedan puni kamion

vodio osudenike na smrt. Dakako da su čekini agenti i tom zgodom pokazivali svu svoju «čovječnost». Kada je pak gosp. Cederholm došao radi bolesti o bolnicu vidio je i ovdje naročito lijep postupak sa bolesnicima i opet posvemašnje pomanjkanje goriva i skrajnju nečistoću. Polakšice pak koje prosti zločinci mogu da kao bolesnici primaju nisu dozvoljene političkim zločincima, jer boljševički sistem ove protivno evropskog »buržujskog i reakcijonarskoj« praksi drž u daleko strožem zatvoru no proste ubojice i razbojnike. Dapače politički zločinci svakako moraju da podu u izgon na Bijelo more. Gdje odijeljeni od sveg svijeta ledom i snijegom redovno podliježu bolestima a osobito skorbutu.

Ta strahovita slika prilika u boljševičkim zatvorima, uzničkim bolnicama i logorima kažnjenika prikazuje koliko su daleko evropski revolucijonarci da govore istinu. Rusija je danas zemlja gdje je sloboda misli i savjesti najskučenija i sigurno naši domaći boljševici rađe sjede po našim nečovječanskim zatvorima no u boljševičkim čovječanskim. Uostalom trebalo bi na te elemente nereda i organizatora tiranije najnekulturnijih primijeniti što češće i temeljitije te nečovječanske mjere, da se tako društvo sačuva od te opasne zaraze, koja hara najjače u redovima poluinteligenata, kojima simplicističke formule gode, jer ih svojim jednostavnim »riješavanjem« sviju problema spašavaju od daljnjeg mišljenja. Zaglupljujućoj djelatnosti ovih treba da se uvijek suprotstavlja stvarno stanje boljševičkog ideala! Rusije i tiranija, bespravnost, krvoločnost. (Revue des deux Mondes«).

KNJIGE I ČASOPISI

ĐURO SUDETA: »SUTONI«. Nastojanjem i nakladom »Hrvatskog učiteljskog društva u Koprivnici« izaći će naskoro iz štampe »Sutoni« — treća knjiga pjesama prerano preminulog katoličkog pjesnika Đure Sudete. Ime pokojnog Đure Sudete dobro je poznato u našim literarnim krugovima. Kroz 24 godine mukotrpnog života, ovaj mladi pjesnik, koji je osvajao svojom ozbiljnošću i zrelim shvaćanjem književnoga rada, stekao je simpatije svih onih, koji su imali prilike da prate njegov književni rad i razvitak na polju naše katoličke književnosti. Njegove prve dvije zbirke pjesama (»Osamljenim stazama« g. 1924. i »Kućice u dolu« 1926.), koje su i od čitalačke publike i od kritike bile najbolje primljene, već su posve rasprodane, te se mogu dobiti samo u bibliotekama. — Međutim je iza pokojnog Sudete ostalo još vrlo mnogo književnog materijala, pisanog u stihu i prozi, od koga je samo manji dio bio periodički u književnim listovima objelodanjen. Sad je spremljena nova zbirka »Sutoni«, u kojoj će biti sakupljeni posljednji, ujedno najsnažniji stihovi mladoga pjesnika. Po njima će naša javnost upoznati najbolje mladeg lirskog pjesnika katoličke Hrvatske u njegovim refleksijama i raspoloženjima, kad se približavao suton njegova života, no ujedno se očitovao vrhunac njegove stvaralačke snage. U njoj istupa Sudeta kao čovjek, koji je potpuno shvatio smisao života i pred grobom i iza groba. Njegovi odlični stihovi ganut će srca onih, koji vole sve, što je lijepo i uzvišeno, i koji poštuju bol čovjeka, koji se sprema na odlazak s onom smirenošću, s kojom se spremaju samo najbolji vjernici. Knjiga će zapremati oko 7 štampanih araka s odužim predgovorom iz pera jednoga od bližih pjesnikovih prijatelja, književnika g. Ilije Jakovljevića, a stajat će 15 Din. Narudžbe se mogu slati na Hrvatsko učiteljsko društvo u Koprivnici ili na knjižaru »Narodne Prosvjete« — Zagreb — Kaptol br. 29, u čijoj se tiskari knjiga štampa i koja će vršiti ekspediciju.

Najavljujući izlazak ove knjige, kojom će se obogatiti naša književnost, skrećemo pažnju na nju svoj katoličkoj javnosti, a naročito učiteljstvu, koje će u njoj naći lijepu i plemenitu dušu svoga prerano umrlog idealnog druga, hrvatskog učitelja Đure Sudete.

»GLAS OMLADINE S JUGA«. (Organ S. J. S. U. župe za Južnu Srbiju. Vlasnik Đačka Družina »Sv. Ćirila i Metodija«).

Ovaj Đački list izlazi u Bitolju već tri godine, kako to u naslovnoj strani piše i uspio je, da se digne na priličnu visinu. Od kolike je važnosti opstanak ovakog lista na najjužnijoj tački naše države, za razvoj prosvjete u našoj đačkoj omladini, svatko može lako shvatiti, te se mora pozdraviti svaki pokret, koji se sa tom svrhom pojavi.

»Glas Omladine s Juga« prikuplja oko sebe višeškolce bitoljske gimnazije, zatim đake ostalih zavoda, kao što su: Bitoljska Bogoslovija i trgovačka akademija. U svim ovim zavodima postoje đačka udruženja i

to: na gimnaziji »Sv. Ćirila i Metodija« u bogosloviji »Bratstvo« i na trgovačkoj akademiji »Iv. Gundulić«, koja stoje u saradnji jedno s drugim. Najistaknutiji članovi ovih družina saraduju u »Glasu Omladine s Juga«, te je on u neku ruku i ogledalo njihovoga rada.

U uvodnom članku ovogodišnjega prvoga broja iz pera jednog najobilnijeg, a možda i najboljeg suradnika Ćirila Stojkovića maturanta iz Bitolja, »Glas Omladine s Juga« govori nam o svome značenju i o njegovoj svrsi ovako: »Shvaćajući svoje dužnosti i imajući nepokolebljivu vjeru u veliku budućnost naše domovine, omladina Južne Srbije postavila je sebi ideal, da zajednički i složno radi na svom napretku i usavršavanju. Okupljena oko »Glasa Omladine s Juga«, koji je izraz njenih misli i težnji, nada se da će postići ono za čim teži i razdraganim srcem poziva ostalu braću svoju na saradnju i šalje im tople pozdrave sa uzvikom: »Živjela omladina!«

Zar ne da ova plemenita ideja zahtijeva puno priznanje nas katoličkih đaka i interesiranje za naše pravoslavne drugove na Jugu?

»Glas omladine s Juga« ima prilično idealističkih članaka, čime se može podičiti malo koji đački list. Ovi mu članci daju svu vrijednost, koju ima. Da spomenem i članak »Panslavizam i budućnost Slovena« od C. Stojkovića, u kome se sa prilično optimizma govori o ideji ujedinjenja svih Slavena. Članak je pisano vatreno i oduševljenim stilom koji uzdiže čitaoca. Odmah poslije njega dolazi prevod od Pascala: »O beskonačno velikom i malom«, prevodi Kosta Mihajlović VIII.

U I. ovogodišnjem broju pojavljuje se još jedan, koji voli da »filozofira«. To je Branko S. Rapajić, bogoslov. On se javlja sa svojim prilično originilanim »Mislima«, koje posvećuje g. Arh. Kiprijanu. Njegove misli, ma koliko izgledale na prvi mah karakteristične, ne sadrže mnogo novih ideja, a što je po mome mišljenju nedostatak, suviše su liberalne, naročito one o zlu, o »temeljima na kojima moral stvara čovjeka« i dr. Od članak da spomenem još i »O sportu kod nas« piše Ljub. D. Saričić sa dosta uspjeha. Od beletristike odskače svojom ljepotom »Jesenja noć« od Ilije Sl. Ristića uč. III. god. trg. akad.

Od pjesama najviše mi se svidaju one, koje su štampane u rubrici »narodne umotvorine« i to poglavito ona iz okoline Prespe: »Se navali Šar-planina«, koju je pribilježio Dim. A. Donović VIII. Što se tiče ostalih pjesama one nisu na ovelikoj visini. Rubrike »Filmski pregled« i »Knjige i prikazi« mogle bi biti mnogo bolje uređivane. Inače »Glas Omladine s Juga« čini veoma lijep utisak na čitaoca.

Skoplje, J. A. Marković.

ĐAČKA POZORNICA

PRIREDBE DILETANATA. Veliko je veselje kod diletanata, kad se u društvu ili organizaciji odluči prirediti kazališna priredba. To se veselje potencira, kad voda ili začetnik te ideje počinje dijeliti uloge. Nastaje otimanje za uloge.

Dajte meni grofa, a ja bi stražara, treći krvnika, — a ima takovih, koji bi najradije uzeli sve uloge.

Baš tako kao u Shakespeareovoj igri ona znamenita rečenica:

»Dajte meni lava«. —

Dokaz je dakle, da se svi tome raduju, pa će marljivo pohađati vježbe, takmeći se koji će biti od koga bolji. U takovoj će se družbi svakako moći dobrom vježbom i režijom, i ako su to samo diletanti, postići veliki uspjeh.

Diletant kao takav mora imati od naravi barem malo talenta, pa će voden rukom redatelja biti moguće odigrati svoju ulogu.

No dolazi do kardinalnih pogriešaka, koje se gotovo kod svih diletantskih priredbi opažaju. To je u prvom redu, da uloge nisu podijeljene po sposobnosti.

Dakle i ovdje protekcije, kao u profesionalnim kazalištima?

Ne, ovdje je to prevelika ambicija.

Ta pogriješka ostaje do same priredbe i očito se zapaža.

Zašto?

Zato, jer se očekuje, da će dotičnik ući u svoju ulogu, drugim riječima, očekuje se, da će se u nju dugom vježbom uživit - - To je vrlo rijedak slučaj. Da li nekome leži uloga il ne zapaža se već kod prvih pokusa, pa se treba obaviti odmah izmjena uloga tako, da svaki od sudjelujućih dobije takovu, koju će moći barem donekle svladati, u nju unijeti svoju dušu, — samoga sebe.

Oduzimanje uloga.

To je za diletanta najveća uvreda, koju ne će nikako oprostiti. Mora dakle stvar

već u svome početku biti loša, jer je postavljena na lošu bazu.

Počinje se loše, ne može dobro uspjeti.

Druga je velika pogriješka diletantskih predstava ta, da diletanti odmah, kako dobiju svoje uloge, iste nauče na pamet, pače to drže kao neku osobitost.

I taj je početak loš.

Tako naučena uloga ne može se ni od najboljeg redatelja ispraviti.

Prije nego se počinje učiti uloga treba redatelj okupiti svoje glumce oko stola i s njima pročitati stvar, da bude svakom pojedincu stvar i sadržaj poznat. U tom će slučaju znati glumci izraditi svoju ulogu. Razumije se samo po sebi, da se uloga mora izraditi, pa bila ona i posve kratka, da se održi u okviru sadržaja.

Poslije toga treba odrediti nekoliko čitaćih pokusa, na kojima treba stvar glasovno postaviti. Znači, treba sa svakim pojedincem izraditi ulogu, da ne bude poteškoća kod glume.

Sada je tek dozvoljeno učiti uloge na pamet. — Ni profesionalni glumci ne uče svojih uloga tako dugo dok im glasovno posve ne leže.

Tek iza ovih pokusa polazi se na pozornicu i počinje pokus ranžiranja. Sad se redaju pokusi na bini te izrađuje cjelina i jedinstvenost. I kod toga imade mnogo posla. Sve uloge moraju biti zajedno povezane, a opet svaka za sebe mora pružati izrađeni tip.

Konačno se drži generalni pokus.

Ovdje nastupa treća velika pogriješka. Velika je naime pogriješka diletanata, da drže generalni pokus nekostimirani i nemaskirani, bez postavljene scene i bez potrebnih rekvizita. Drugim riječima, oni održe jedan ozbiljniji scenski pokus.

Velika profesionalna kazališta drže dva, po potrebi i tri generalna pokusa.

Diletant je uz svu svoju spretnost na bini ipak nespretan. Često ćete vidjeti, da ne zna prenijeti stolac sa mjesta na mjesto, natočiti čašu vode, upaliti cigaretu itd. Sve se to mora isprobati.

Tek nakon ovako održane generalne probe, može se održati dobra predstava.

Toga ali u većini slučajeva nema. Počinje se loše i izrađuje do kraja loše, — ne može dakle stvar uspjeti.

Predstava prode, publika je zadovoljna, mnogi su se nasmijali, ali stvar nije ostavila dubljeg dojma, nije pružila nikakav umjetnički užitak.

Moramo imati uvijek na umu, da i diletantska priredba mora pružiti barem neki umjetnički užitak, a taj se postizava ozbiljnim shvaćanjem stvari.

Poglavito je to važno kod prikazivanja drama ili igara religioznog sadržaja, jer kod ovakove igre može i najmanje zanemarenje učiniti stvar nemogućom. Dogodi se često, da publika uslijed lošeg postava bez cjeline ne razumije logične veze, koja spaja prizor sa prizorom.

Nije svrha ovdje iznašati samo pogriješke diletanata, već dati mi uputu, te redatelju orijentaciju početnog rada. Redatelj mora uz ozbiljan rad proći sve faze, kojima se postizava odlična priredba, pa bila ona izvođena i od samih diletanata.

ĐAČKI SVIJET

HRVATSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO. U posljednjem broju Luči pisao sam o tome, kako će doskora biti izbori za ovo društvo. Međutim prilike su se razvile u sasvim drugom smjeru, te se može reći, da vjerojatno HAPD neće doživjeti izbora. To se dogodilo na vrlo čudan način, ali eto desilo, da se još jednom očitovala nesposobnost izvjesne grupe ljudi, za koje se može reći, da će upropastiti svaku dobru stvar, samo ako im se prepusti na milost i nemilost.

Novim stanjem u državi prestale su bitisati razne političke skupine na universi, te su raspušteni svi klubovi, osim katoličkih, koji su nepolitička društva, te prema tome ne spadaju pod udar zakona. Ukratko iza raspusta svih političkih krugova nastala je kriza i u HAPD. Odbornici u tome društvu ipak su, i ako nije bilo izbora, smatrani, kao eksponenti nekih klubova, a kada su oni raspušteni, nestalo je i toga obzira, te su lične raspre iskočile na površinu u svom punom opsegu. Nastalo je žalosno trvenje, o kome nema smisla ni da se puno govori, jer je sve to skupa takova besmislica, da ne zaslužuje niti da se o njoj niti ovoliko napiše. Desilo se eto najednom, da je u HAPD imenovan kuratorij, koji je sastavljen po rektoru.

Prema tome rezultat je ovaj. Lanjske godine osnovano je društvo. Održana je jedna jedina skupština bez upisivanja članova. Potvrdjena su pravila. Izabrao se odbor, koji je sam mijenjao odbornike po miloj volji. Odredjena glavna skupština nije održana, niti će se provesti novo upisiva-

nje članova, jer će se teško itko upisati u to društvo.

Što će na to studenti? Ništa. Pomoći i onako društvo nije pružilo ni izdaleka onoliko, koliko se moglo i moralo. Trošilo se na reprezentaciju, čak i u barovima, a molbama siromašnih studenata se pravila sprdačina. Zar da netko žali za takovim društvom? I. B.

POTPORNA AKCIJA DOMAGOJA. Iza onih poznatih događaja na sveučilištu, kada je Domagoju polupana ploča, Domagoj je povukao konsekvence i istupio iz svih udruženja, u kojima su se nalazili studenti, koji su izvršili taj atentat na Domagoj. Dosljedno su se povukli i iz Hrvatskog Akademskog Potpornog Društva. Time nisu mnogo izgubili, ali ipak se mora kazati, da su delegati Domagoja uvijek znali zaštiti prava domagojaca, te su neki domagojci dobivali ipak nekakovu potporu, koja im je i te kako krvavo trebala. Istupom iz Hrvatskog Akademskog Potpornog Društva prestala je i ta škrta pomoć, te je bilo potrebno, da se na drugi način društvo pobrine za svoje siromašne članove. Dugo se o tome vijećalo i na koncu je zaključeno, da bi ipak bilo najbolje, da i u tom pogledu »Domagoj« stane na svoje vlastite noge. Zato su se neki drugovi stavili u kontakt sa seniorima, te je odlučeno, da Domagoj osnuje prvo svoju sekciju, a zatim društvo, koje će imati za svrhu, da materijalno podupire siromašne društvene članove. Hvala spremnosti nekih seniora i požrtvovnosti članstva, bez razlike, dali ono materijalnog interesa ili ne, uspjelo je da ta društvena akcija stane na vlastite noge, te da se dostojno afirmiše. Sam društveni odbor je pokazao velikoga razumijevanja za tu stvar, te je pristao, da se tradicionalna domagojska pokladna zabava održi ovaj put u korist potporne akcije. Katolička javnost primila je ovu stvar sa razumijevanjem, te je iza održane zabave posebni odbor razdijelio lijepu svotu, kao potporu siromašnim djacima. »Domagoj« osobitu zahvalnost duguje dru. Janku Šimraku, sveuč. profesoru i našem odličnom senioru, koji je pokazao toliko razumijevanja za siromašne domagojce, da je uspjeh ove akcije velikim dijelom i njegovo djelo.

Domagoj ne će na ovome stati, već će otići naprijed za novim uspjesima. Što će se poduzeti, ne može se za sada kazati. Osnova je izradjena i treba je provesti u djelo. Kad bude provedena, a nadamo se, da će to biti skoro, javiti ćemo. I. B.

RAD U »DOMAGOJU«. Posljednji događaji na universi imali su utjecaja i na rad u »Domagoju«, što se najbolje vidjelo po interesu za događaje na universi. Na koncu je rezultat toga »proučavanja situacije« bio, da se prihvatila teza, koja je uvijek imala pristaša u »Domagoju«, naime, da se »Domagoj« mora što više baviti svojim unutarnjim radom, a natezanja u raznim međuklubskim odborima, da prepusti drugima. U tome smjeru su se učinili prvi koraci, kada je »Domagoj« istupio iz svih međuklubskih odbora i dao se na svoju vlastitu potpornu akciju.

Božićni praznici sa svim svojim iznenađenjima u javnom životu prošli su u »Domagoju« mirno, jer je ove godine neobično velik broj članova otišao svojim kućama. Iza praznika su ljudi zauzeli gornje stanovište i opet se započelo redovitim radom, koji je ovaj put bio samo nešto življi, radi priprema za pokladnu zabavu. Sekcije su ipak uspjele, da opet prorade uza sve tehničke poslove. U to je došla i glavna skupština. Glavna skupština nas je uvjerila, da sada nastupa mirno stanje, kada će opet početi redoviti mirni život, koji će potrajati barem do Uskrsa. Novi odbor, u koji su ušli Pavao Tijan, stud. phil., kao predsjednik; Luka Halat, stud. phil., kao potpredsjednik; Ivan Marić, stud. phil., kao tajnik; Domagoj Markulin, stud. iur., kao blagajnik; Danijel Uvanović kao knjižničar; Oskar Pišković, kao arhivar i Stjepan Alfirević te Milovan Posedel, kao revizori; dobio je od glavne skupštine instrukciju, da mora naročitu brigu posvetiti formaciji duševnoga života članova »Domagoja«. Treba priznati, da je odbor ozbiljno shvatio svoju dužnost, te je odmah stvorena odluka o duhovnim vježbama, te će već dok ovaj broj »Luči« dođe u ruke svojih pretplatnika lijep broj Domagojaca održati duhovne vježbe kod oo. dominikanaca u Zagrebu. Duhovne vježbe, to je ovih dana glavno pitanje, koje se pretresa u Domagoju i stvar, za koju se najviše agitira.

Ovaj izvještaj ne bi bio potpun, kada se ne bi kazalo, da su veliki događaji u katoličkoj crkvi, koji su opet oživjeli prilikom rješavanja rimskog pitanja imali odjeka i u »Domagoju«, te je naš drug i predsjednik Lige Emil Pallua, o tome pitanju održao predavanje, koje je saslušano sa vanrednim interesom. I. B.

PREDSTAVNIČKI SASTANAK. Dne 17. ožujka u Zagrebu se održava predstavnički sastanak JKĐ Lige. Na taj sastanak

su dužne sve organizacije poslati svoje delegate. One organizacije, koje se mogu ispričati valjanim razlozima dužne su poslati punomoći. Punomoći moraju glasiti na ime jednog člana JKĐ Lige. Punomoći se moraju napisati u dva primjerka. Jedan se primjerak uruči delegatu ili opunomoćeniku, dok se drugi primjerak mora poslati sekretarijatu.

Na sastanku će se osim običnih tekućih poslova rješavati o poslovniku, kao i o mjestu i programu ferijalnog sastanka. Organizacije mogu poslati i pismene prijedloge, koji će se uzeti u pretres.

LJUDI I STVARI

»KNJIŽEVNIK« hrvatski književni mjesečnik. God. II. broj 3. Mada ovaj list ne primismo na ogled, osvrnut ćemo se na nj radi nekih pojava, koje ne trebaju proći neopažene i pravilno ocijenjene.

»Književnik« je uzeo neki superioran stav i sve sa visoka dijeli »naravoučenija«. Ako bi iko imao na to pravo — »Književnik« ga ne bi mogao imati po svojim kvalitetama. Jer — »Književnik« nema ničega, št, makar i donekle, opravdava njegovo dijelenje lekcija, koje je uistinu — olako. Dostatno je pregledati ovaj posljednji broj, koji stoji u prodaji 15 dinara, a u kojem ej na uvodnom mjestu preštampana, iz »Srpskog Književnog Glasnika«, sintetična povijest porodice Glembaj od Miroslava Krleže. Ovo preštampavanje trebalo je pogoditi zgodan čas, kada postoji izvjesno ineresovanje za Krležinu »glembajevštinu«.

Gustav Krklec donosi neobično slabu pjesmu, van svoga geure-a, u kojoj se očito povodi za mladim od sebe, Franom Alfirevićem.

I. Petrović piše o utiscima sa lade, iz kojih se osjeća, da je autor imao neobično jaku morsku bolest.

Milan Begović na pretposljednjem mjestu beletrističkog dijela lista daje neku pričicu »Na prelazu« sa neskromnom željom za sladunjavošću. Čak mu ni to — radi književne senilnosti — nije uspjelo.

Dr. Ivo Hergešić, mnogo slabije nego li je to već nekoliko puta kod nas učinjeno, piše o Francis Zammesu, pod suviše pretencioznim naslovom: »Francis Zammes«, osvrt na poznatog katoličkog pisca, članak je napisao sa previše citata isa premalo svojih misli.

Feljton »Književnikov« je ononiman. To se može reći ne samo radi toga, što nema potpisa ili su stavljene kratice, nego i po načinu kojim je pisan. Tako se neko bez potpisa osvrće na studiju g. dra Marakovića »Seljačka književnost«, koja je izašla u posljednjem »Hrvatskom Kolu« Matice Hrvatske«. Taj je osvrt bezočan kao rijetko koji. U njemu se hotimice previdaju činjenice i stvaraju zaključci, koji nemaju nikakvu osnovu. Zanimljivo bi bilo znati, zašto »Književnik« tako rado voli, bilo šta, predbacivati dru Makoviću, iako je sve to »Književnikovo« pričanje deplasirano do kraja. Bilo bi nam žao, ako bi se i drugi put morali osvrtati na prozirne namjere neke gospode, koja žele ostati anonimna.

-o.

METAMORFOZE NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU. Bilo je kod nas na sveučilištu svakakovih društava. Nije možda zato jer bi naši dragi kolege bili osobiti prijatelji organizacije ili što bi oni znali da ozbiljno privedu neku stvar kraju. Redovito su sva naša akademska društva dobivala injekcije odozgor. Ako se zna da su alfa i omega našeg javnog života političke simpatije i antipatije, tada će biti jasno, da su i naši akademičari dobivali podstreka od političara. Dok su živjele stranke živjeli su i oni.

Nije to niti najmanje pretjerivanje. To se najbolje vidi po sadašnjem stanju na sveučilištu. Raspuštene su nedavno političke stranke. Dosljedno su izbrisani i klubovi »Hrvatska Mladica« i »Federalistički klub« (bivši federalisti), »Kvaternik« (bivši frankovci), »Jugoslavija« (bivši samostalci), »Jug« (bivši radikali), »Matija Gubec« i »Sveuč. org. HSS« (bivša HSS), Jug. Akademska Organizacija (bivši Davidovićevi demokrati). Sve te organizacije zbrisane su jednim potezom pera. One nisu samo formalno prestale postojati, već su jednostavno izbrisane.

Imamo doduše pokušaje, da se članovi bivših organizacija održe na okupu. Učinilo se u tom pogledu mnogo, ali uza sve to rezultati su skoro nikakvi. Bivši samostalci i radićevci pokušali su osnovati zajednički klub. Izdali su proglas, iznašli hokus-pokus ime »Reunija« i to je izgleda sve.

Članovi bivšeg kluba Org. Jug. Dem. Ak. Org.« osnovali su svoju čitaonicu, čiji se rad sastoji samo u tome, da šalje proglase na »rodoljubno građanstvo«. Treba

im priznati, da s uoni imali najviše smisla za reklamu. Tako je agilni predsjednik čak uspio da dode i u audijenciju kod kralja i da za svrhe društva dobije novaca.

Možda bi tko mislio, da se o ostalim udruženjima ima još nešto da kaže. Taj bi se ljuto prevario. Ovo što smo napisali to je sve.

Hrvatsko katoličko Narodno Đaštvo, medutim pokazuje i nadalje živu aktivnost. »Domagoj« i Liga i sada pokazuju neprekinut rad. Baš ovih dana eto imamo Predstavnički Sastanak, na kojemu će se vidjeti, da je i ova školska godina bila jedan novi uspjeh. Katolička Hrvatska ima budućnost. Na nama je da ta budućnost bude što veća i što ljepša.

»PANTHEON« urednik dr. Mladen Horvat.

Najznačajnije je u ovom novom listu mišljenje njegovog gosp. urednika o samom sebi. »Pantheon« je počeo izlaziti — sve nam se čini — samo zato, da čovječanstvo upozna veliki talenat njegova g. urednika. Potrebno je, da se o njemu govori, te se dao triput naslikati u jednom jedinom broju ovoga lista. Što nije neobično kod naših »literata« i g. urednik, »Pantheona« je pisao sam o sebi, misleći, možda i opravdano, da on sebe i svoj genij bolje poznaje nego li itko drugi.

Da »Pantheon« želi velike uspjehe i prelaze granica naših »mizernih« kulturnih prilika i neprilika, svjedoči nam i mnoštvo jezika njegove saradnje. Piše se u njemu francuski, njemački pa čak i hrvatski. Mi bi željeli, da u buduće bude što manje sadržaj na našem hrvatskom jeziku i to u interesu hrvatske kulture.

Inače »Pantheon« ima velike sklonosti za šale i humor. Uvjereni smo, da će se ovdje žestoko sukobiti sa »Koprivama« jer zadire u njihovu interesnu sferu. U »Pantheonovu feljtonu ima šaljivih pričica o životu i svijetu. Spominju se često zgode i nezgode iz glumačkog i glumičkog života. Poznati g. Stanko Tomašić se okomio na čitavu poslijeratnu književnost i »razvrstao« je na svoj način.

Sve smo mogli razumjeti — samo jedino ne razumijemo, zašto uopće izlazi »Pantheon«.

»NOLIT« književni mjesečnik, Beograd. Razvoj komunističke literature u našim časopisima je prilično zanimljiv. Ispočetka bilo je mnogo i suviše buke od crvenih, književnih vikača, dok nije postepeno dolazilo stišavanje. Dovoljno je prelistati »Plamen«, koji je izlazio u haotično prvo poslijeratno vrijeme i »Kritiku« u drugom poslijeratnom deceniju.

Komunisti su u literaturi iz početka djelovali otvoreno i suviše reklamski. Sada je rad prikriveniji, skromniji i, mora se priznati, vještiji.

Ove je godine počeo izlaziti u Beogradu književni mjesečnik »Nova Literatura«, koji se obično skraćeno zove »Nolit«. U tm je mjesečniku dosta internacionalizma u svemu. Najviše se prevađaju stvari od viđenijih komunista u inostranstvu, a osobito od Henri Barbusse-a. Uopće, urednici »Nove Literature« zapaze li kod bilo kojeg književnika kakvu revoltu na postojeće socijalno stanje, sa oduševljenjem to prenose u svoj list. Pišu se i studije o Hašekovom »Dobrom vojniku Švejku« — možda sa nekom socijalnom tendencom.

Ima nešto zajedničko (neka crvena nit) što spaja »Novu Literaturu« i zagrebačku »Kritiku« i osim toga, što se neumorno naizmjenično hvale. U svaku od njih počesto ulijeće i po koji integralni jugoslovenski borac pera sa moskovskim simpatijama. Tako ulijeće u »Kritiku« g. Stanko Tomašić, junak sa Crnog Vrha a u »Novu Literaturu« g. Josip Kulundžić saradnik Jugoslavenske Njive«, koja je bila slabo uzorana i na koju je i slabo sjeme bačeno.

U glavnom, može se reći, da su komunisti istrajniji i u svojim literarnim nastojanjima od ostalih, koji su imali izvjesne književne »pokrete« spojene sa političkim ciljevima.

UREDNIKOVA POŠTA

PROŠLI BROJ LUČI bio je zapravo dvobroj, samo je to pogreškom na omotu izostavljeno. Zato neka svi pretplatnici, koji sabiraju brojeve to sami poprave, te na omotu zabilježe.

OVAJ BROJ je nešto zakasnio. Tome zakašnjenju ima više uzroka, a glavne su one tehničke naravi. Medjutim urednik se nada, da se slična stvar neće dogoditi, te da će opet, kao i dosada svaki broj izaći redovito.

NAREDNI BROJ LUČI će biti ujedno i uskrsni broj, te će izaći sa nešto povećanim brojem strana. Taj će broj izaći na vrijeme, tako, da će ga svi pretplatnici dobiti prije Uskrsa. Suradnju, za koju se želi da udje u taj broj treba poslati odmah, jer će inače zakasniti.

PORUKA SVIM SURADNICIMA. Urednik je, Bogu hvala, primio vrlo mnogo pošte, te uz svoju najbolju volju nije mogao svima odgovoriti. Nekima je pisao, a nekima odgovara kratko na omotu. Nada se, da će ipak svi biti zadovoljni. Doskora će nastojati, da se svima suradnicima javi privatnim pismom.

PODMIRENJE PRETPLATE je jedna od najvažnijih dužnosti svakoga katoličkoga djaka, koji prima Luč, kao i svakoga prijatelja, koji prima Luč: Svaki onaj koji prima list, a ne plaća ga, taj je neprijatelj listu i taj mu samo škodi. »Luč« je uspješno izlazila tolike godine. Kroz čitavo to vrijeme pokazalo se je da nam je potrebna i da ima pravo na život, pak je na nama svima da dokažemo, da i mi tako mislimo. To ćemo najbolje pokazati, ako prema »Luči« izvršimo svoju pretplatničku dužnost, u prvom redu, a zatim, da joj nadjemo nove prijatelje i pretplatnike.

RJEŠENJE RIMSKOG PITANJA je najvažniji dogadjaj u katoličkom svijetu u nekoliko posljednjih decenija. »Luč« neće pustiti, da taj dogadjaj prodje nezapaženo, pa ćemo se u narednom broju više pozabaviti tim pitanjem, te će »Luč« donijeti i nekoliko slika o tim najnovijim dogadjajima.

M. J. — SPLIT. Tvoju sam stvar primio okasno, zato se strpi do drugoga broja.

M—O. Tvoja radnja imade vrlo dobrih misli i odaje čovjeka, koji misli. Uza sve to nije forma savim besprikorna. Stil i jezik su pravilni, ali i kod ozbiljnih radnja je dobro, kad su pisane tako, da ih čovjek sa interesom čita. To i jest zadaća »Luči«, da nauči našu mladu generaciju, kako se okretno barata perom, pa da se i vrlo ozbiljne i same po sebi neinteresantne stvari privlačivo i zanimljivo ispričaju. Ja ću se ovih dana pozabaviti sa Tvojom radnjom i vjerojatno je da će biti tiskana u narednom broju.

M. Š. Samo se, druže, javljaj i dalje pak će sve biti u redu. Urednika se ne moraš toliko bojati. Nije on tako strašan.

I. B.—M. Na temelju poslanih stvari, mogu tek reći, da bi želio, da mi se opet javite. Ujedno bi želio znati i vaš študij.

Lj. B.—S. Molim Te, da mi javiš, dali si ti napisao ove stihove. Oni su mnogo bolji od prijašnjih i zato radi opreza moram zapitati, dali su stihovi tvoji, prije nego ih tiskam.

M. T. M. Tvoje stvari su dobre. Molim te javi mi se skoro.

B. KUTLEŠIĆ. Ja ću Ti ove školske godine pisati malo opširnije, jer se na ovom mjestu može vrlo malo kazati.

B. Lj. — S. Ti si skroman mladić i to mi se sviđa mnogo više nego, kada su početnici osjetljivi za svaki svoj stih. Živio.

M. C. — OSIJEK. Tvoji stihovi su i preveć u »slobodnom stihu«, pa nije čudo, da imaju vrlo malo svojstava pjesme. Osim toga ne mogu Ti reći nešto više, jer imam samo jednu Tvoju sitnu pjesmu, zato bi želio, da mi se opet javiš.

M. K. — KOPRIVNICA. Dragi druže, primio sam Tvoje pjesmice. Pročitao sam ih i žalim, da ih ne mogu uvrstiti. Zašto je to? Nadam se da ću ipak dospjeti, da Ti pišem u posebnom pismu. Medutim Ti si i onako mlad, pa možemo čekati, dok Tvoja muza bude zrelija.

V. M. I. — VISOKO. Najprije da znaš, sve sam primio u redu. Inače Ti u mnogočem imadeš pravo. Medutim trebao bi znati kako se kod nas živi, pa bi ti mnogo toga bilo jasno. Medutim nemoj misliti da se na Visočane zaboravlja.

B. K. — M. U poslanim stvarima ima topline i osjećaja, ali sve je to još previjeno sa toliko banalnosti, da sve ono, što si Ti htio reći tek naslućujem. Osim toga ima u Tvojoj tehnici izražavanja dosta početničkih elemenata, što silno kvari dojam čitave stvari. Molim Te, javi mi se opet, jer se nadam, da bi od Tebe mogao dobiti i dobrih stvari.

M. — O. Članak će vjerojatno ući u naredni broj.

LAV KOZOV. Ti obrađuješ egzotične sižeje u jednoj stvari, koja je uz to duga. Druga je nama bliža i nekako aktuelna, pa je evo donosim.

PRIPALSKI. Od početka ove kalendarske godine imao sam vrlo mnogo posla. Ti, mislim, znaš radi čega. Sada je ipak nešto bolje, pa se nadam, da ćeš od mene doskora dobiti pismo.

MEŠTROVIĆ. — Za Tebe vrijedi što i za Pripalskog.

SUMIĆ. — I Tebi ću se skoro javiti.

T. M. Č. — »Štampa moderna velevlast« je vrlo vrijedna stvar i drago mi je da se i sa toga zavoda netko javlja. Da sam radnju dobio za božićnji broj, već bi je sigurno uvrstio, ako se to ne dogodi u jednom od narednih brojeva, biti će samo radi njezine duljine. Možda ću je ipak upotrijebiti.

UPRAVA: Zagreb, Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. — »Luč« izlazi svaki mjesec.

PRETPLATA za dake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.

UREDNIŠTVO: Zagreb, Kaptol 27. I. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.

»LUČ« UREĐUJE Ivo Bogdan, stud. rer. com. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Maričić, Zagreb, Preradovićeva ul. 37.

TISKARA »MERKANTILE« (Gj. Jutriša i drugovi) Zagreb, Ilica 35.